

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eesti Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 10

XV aastakäik

1939

Tellimise hind postiga:

aastas . . . . 150 senti
6 kuu peale . . 75 " "
1 " " " " 15 " "
Välismaale aastas 200 s.

Ilmub kord kuus.

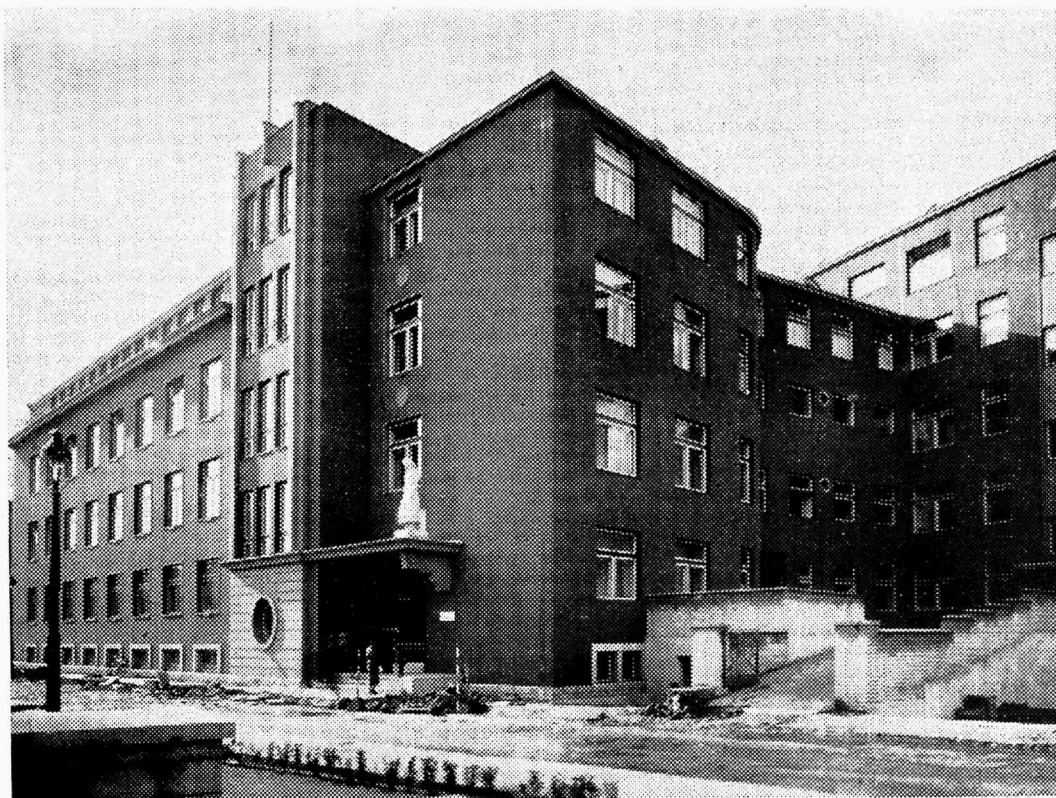
Talitus ja toimetus: Tallinn, Pärnu 41,
krt. 3. Telefon 448-35.

Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad
ja postiasutused.

Üksiknumber 15 senti.

Kuulutuste hinnad:

1 lhk. . . . . kr. 50.—
1/2 " . . . . . " 25.—
1/4—12.50 ja 1/8 lhk. „ 7.25
Teksti ees — 50% kallim.

Tallinna Ühise Haigekassa uus ravihoone. Hariduse tänava poolne fassaad.

Uuendage aegsasti „Töö ja Tervise“ tellimisi.

Ravi korraldamisest haigekassades

P. Margna

Haigekassal on täita kahesuguseid ülesandeid — korraldada kassaosalistele ravi andmist ja pakkuda neile raskematest haigustest ja vigastustest tekkinud töövõimetuse puhul esialgselt äraelamise võimalusi. Varematega aegadel oli viimane ülesanne esikohal. Aeg-ajalt on trüginud esikoha poole ravi korraldamise ülesanne. Kõrgema elustandardiga riiges, kus on töötaval rahval võimalik koguda mõningaid tagavarasid, on ravi korraldamisel vastuvaidlematult esmajärguline tähtsus. Meie kitsastes oludes ei saa aga alahinnata ka neidki ülesandeid, mis haigekassal on töövõimetutele elamisvõimaluste korraldamisel haigusabirahade andmise teel. Elamistingimuste paranemine on tunduvalt tõstnud inimeste vastupidavust ja keskmist eluiga. Kuid see inimeste vastupidavuse tõus ei ole vähendanud vajadust ravile, vaid — vastupidiselt — kulutused ravile näitavad järkjärgulist tõusutendentsi. Selle olulisemaid põhjusi on inimeste arusaamise tõus õigeaegse ravi tähtsusest ja järjest uute kulukate ravimeetodite kasutusele võtmine, nagu mitmesugused kiired, lained, röntgen, laboratoorsed uurimused jne.

Samuti on kasvanud ka ravi kasutamise sagedus. Oma liikmeid ravivate haigekassades tuli keskmiselt ühe kassaliikme kohta: 1935. a. — 8,4 visiiti, 1936. a. — 9,1 visiiti, 1937. a. — 9,5 visiiti ja 1938. a. — 9,9 visiiti; seega siis tõus 1,5 visiidi võrra. Retsepte tuli ühe kassaliikme kohta: 1935. a. — 6,2 tk., 1936. a. — 6,1 tk., 1937. a. — 6,2 tk. ja 1938. a. — 6,8 tk.; seega siis tõus 0,6 retsepti võrra. Raviasutuste ravipäevi tuli ühe kassaliikme kohta: 1935. a. — 2,1 pv., 1936. a. — 2,4 pv., 1937. a. — 2,5 pv., ja 1938. a. — 2,4 pv. seega siis tõus 0,3 päeva võrra. Kui kõik need tõusud arvestame rahaks, siis saame päris kena summakese.

Haigekassade majanduslikud võimalused on piiratud, kindlatesse raamidesse surutud. Nad ei saa omi sissetulekuid suurendada väljaminekute tõustes, vaid peavad kas väljaminekuid vähendama või ühe ala väljaminekute suurenedes kärpima teise ala väljaminekuid. See pinge võimaluste ja vajaduste vahel on alati haigekassade külalisi. Kuidas anda kassaosalistele sammeid seaduses ettenähtud küllaldasel määral ja hoida kulusid

ohjes, et need mahuksid tulude raamesse, see ongi haigekassade administratsioonile valusamaid probleeme.

Haigekassadele on tähtsaimaks kaastööliseks haiguskindlustuse korraldamisel arstikond. Erapatsientuuri juures seisab arstile vastu ainult patsient. Arst rakendab patsiendi suhtes omad eriteadmised. Patsiendi majanduslikud mured ja võimalused ei lähe talle korda. Teissugune lugu on aga haigekassa osaliste ravimisel. Siin seisab arstile vastu kaks poolt — ravi vajav patsient ja kulusid kandev haigekassa. Ja siin tekivadki raskused. Haigekassa kui kulude kandja soovib, et arst arvestaks mitte ainult oma arvamise, vaid ka haigekassa normaalsete majanduslike võimalustega. Arstikond kisub aga erapatsientuuriga olevate vahetõrgete suunas kui temale mugavama ja majanduslikult kasulikuma poole. Muidugi võib ju ütelda, et mida vähem peab arst arvestama haigekassa võimalusi, seda täielikum on ravi ja rohkem kaitstud kassaosaliste huvid. See väide ei saa pidada paika, kui silmas peame, et haigekassa üldiseks sihiks on sammeid mitte piiramatult anda, vaid ainult seadusega lubatud ülimal määral ja haigekassa majanduslike võimaluste piires. Kooskõlas sellega on haigekassa ise alati see, kes esijoones silmas peab kassaosaliste huvide maksimumi niivõrd kui seda lubavad ressursid. Kuid ta ei saa lubada, et sammeid ületaksid seaduses ettenähtud piire ning kassa võimalusi ja et ühe osa kassaosaliste küllastamise arvel teine osa kassaosalisi peaks vähem saama kui keskmiselt kõigil oleks õigus saada.

Üheks oluliseks teguriks, kuidas tagada ravikulude haigekassa võimaluste piiresse jäämist, on asjaolu, kuidas on korraldatud ravi andmine. Peagu igas riigis on küll ravi andmine korraldatud isemoodi, vähemalt tema üksikasjades, kuid siiski võime seda üldjoontes võtta kokku viieks süsteemiks:

- 1) ambulatoorne süsteem, 2) rajooniarstide süsteem, 3) koduarstide süsteem, 4) arsti piiratult vaba valik, 5) arsti piiramata vaba valik.

Neid kõiki süsteeme, välja arvatud minu teada rajooniarstide süsteem, kasutatakse või on kasutatud meilgi.

Vaatleme nende süsteemide kriitikat esmalt ravi tõhususe seisukohalt ja hiljem arstliku kutse seisukohalt.

Ambulatoorse süsteemi juures sünnib ravi andmine haigekassa poolt sisustatud ambulatooriumes. Arstidele tasutakse ajatöö alusel. Selle süsteemi pahena tuuakse ette, et ambulatooriumid muutuvad ravi andmise vabrikuteks, kus kaob ära isiklik kontakt haige ja arsti vahel. Haigel ei ole

diagnoosi panemiseks ja rea raviliikide teostamiseks kalleid abinõusid, aparate ja laboratooriume, mida üksik arst ei ole suuteline endale muretsema, eriti veel meie oludes. Haigekassad on aga võimelised seda kõike ambulatoorse korra juures arstide käsutusse andma ja sellega võidab vastuvaidlematult ravi tõhusus.

Ambulatoorne süsteem on valitsevana kasutamisel haiguskindlustuses Bulgaarias,

*Tallinna Ühise Haigekassa uus ravihoone.
Tõnismäe-poolne fassaad.*

võimalik valida seda arsti, keda ta usaldab. Arstid on tööga üle koormatud ega saa süveneda küllaldaselt oma ülesannetesse. Neile väidetele vaieldakse vastu, et on vahe ambulatooriumi ja ambulatooriumi vahel. Tallinna Ühise Haigekassa ambulatooriumide kasutajatel on igal erialal suurem arstide valiku võimalus kui Põltsamaa või Võru kassaosalistel piiramata arsti vaba valiku juures. Ühe arsti peale tulevate haigete arvu on normaalselt võimalik reguleerida vastuvõtmise aja pikendamisega ja arstide arvu suurendamisega. Moodne arst vajab

Greekas ja Nõukogude Venes. Meil ja paljudes teistes riikides on see kasutamisel kas paralleelselt teiste süsteemidega või mõne teise süsteemi täiendusena.

Rajooniarstide süsteemi juures on haigekassa piirkond jagatud rajoonideks, kus tegutseb arst kas haigekassa kindlapalgalisena või saab tasu rajoonis elavate kassaosaliste arvu järgi. Kõik rajoonis elavad kassaosalised peavad pöörduma rajooniarsti poole. Liikmeraamatus on ära märgitud rajoon ja rajooniarsti juure minekus ei ole vaja võtta haigekassa kantselseist ravitähete.

Rajooniarst ravib haigeid ise ja saadab neid vajaduse korral kas erapraksisega eriarstide juure või, kui haigekassal on olemas eriarstilise ravi jaoks ambulatooriumid, siis sinna. Mõne liigi eriarstilise ravi saamiseks võivad haiged pöörduda ka vahetult eriarsti poole või ambulatooriumi ilma rajooniarsti vahtalituseteta. Selle süsteemi pahena tuuakse ette, et puudub arsti valiku võimalus, arst võib muutuda ükskõikseks, sest tal on kindel klientuur ja kindel sissetulek. Hea küljena tuuakse ette, et arst saab tungida ka haige kodusesse olukorda ja isiklikku ellu ja siin anda näpunäiteid, mil on oluline tähtsus nii haiguste ärahoidmisel kui ka parandamisel. Kassaosalistel ei tarvitse enne arsti poole pöördumist joosta haigekassa kantseleisse arstitähe järele. Rajooniarstide juure koondatakse täieline kartoteek igas rajoonis elava kassaosalise tervisliku seisukorra kohta, mil on sagedasti suur tähtsus ravi õigeks korraldamiseks. Ei saa tõsiselt kõne alla tulla ka arsti ükskõikseks muutumine. On ka ju haiglata arstid ja arstid raudteede ambulatooriumides raudteetöötajate ravimiseks kindlapalgalistel. Oleks ebaõiglane heita neile kindlapalgalistele ette ükskõiksust.

Rajooniarsti süsteem on valitsevana kasutamisel Poolas, Ungaris ja Jugoslaavias.

Kodu arstide süsteemi juures valib iga kassaosaline enesele ühe arsti nende arstide hulgast, kes selleks on haigekassaga vahetada astunud, ja kassaosaline peab haiguse korral abi saamiseks selle arsti poole pöörduma. Arsti võib vahetada ainult määratud aja möödumisel. Tasutakse kas visiitide arvu järgi või paušaalsel alusel. Ravimine ja eriarstiliku ravi andmine sünnib samas korras nagu rajooniarstide juureski. Pahena tuuakse ette, et arsti valik igal üksikül haigusjuhtumil on piiratud. Kuna koduarsti sissetulek on seda suurem, mida enam visiite, siis visiitide arvu järgi tasumisel tuleb ette, et lastakse teha tarbета visiite või venitatakse ravi hädalise vajaduseta. Arst on huvitatud ravi enda käes hoidmisest ja sellega eriarstide juure pääsmine on õige kitsas. Arst on huvitatud klientuuri hoidmisest ja selleks vähese eetikaga arstid tunnistavad haigeid kergesti töövõimetuteks ja kirjutavad välja kallimaid ravimeid kui vaja, sünnitades sellega haigekassale kahju. Hea küljena tuuakse ette, et arst on huvitatud klientuuri hoidmisest ja ravib hoolsasti. Pikemat aega ainult ühe ja sama arsti hooletel olles on arstil täieline ülevaade inimese tervislikust

seisukorrast, mis kergendab õiget ravimist.

Kodu arsti süsteem on valitsevana kasutamisel Inglismaal.

Arsti piiratud vaba valiku süsteemi juures võivad kassaosalised pöörduda haiguse puhul omal valikul iga arsti poole, kes on lepinguvahekorras ravi korraldava asutusega. On harilikult piiratud ühe ja sama haigestumise puhul arsti vahetamine ilma haigekassa loata või raviva arsti määramiseta. Tasutakse arstidele kas visiitide arvu järgi või paušaalsel alusel. Mida rohkem arste on haigekassaga lepinguvahekorda astunud, seda lähemal on see süsteem arsti piiramatult vaba valiku süsteemile ja sulab sellega lõpuks ühte. Selle süsteemi juures astuvad ravi korraldajad lepinguvahekorda ainult osa arstidega ja nimelt nendega, kes ravi korraldaja arvates seisavad oma ülesannete kõrgusel nii oma teadmiste kui ka oma korrektsuse ja usaldatavuse poolest. Selle süsteemi heaks küljeks on asjaolu, et kassaosalistel on küllaltki lai arstide valiku võimalus. Arstide valik võimaldab kõrvale jätta eetiliselt nõrgemad ja sellega tagada, et ravile minevad kulud on ökonoomselt ja otstarbekohaselt välja antud. Paheks on, et praktiliselt ikkagi satub sisse ka mõningaid nõrgema eetikaga arste, kes ei saa piirata isiklike huve.

Piiratud arstivaliku süsteem on valitsevana kasutamisel Saksamaal. Kassaarstiks saamiseks nõutakse seal küllaldast praktilist ettevalmistust. Kassaarstide ülemääraks on 1 arst iga 600 kassaliikme kohta ja uusi arste võetakse juure ainult kohtade vabanemisel. Piiratud arstivaliku süsteemi alusel tegutsevad meil näit. Pärnu ja Tallinna linnaettevõtete haigekassad. Ka Tartu haigekassa korraldab ravi vormiliselt selle süsteemi alusel, sest ravijaiks on Tartu arstiseltside liikmed. Kuna vaevast vist leidub arsti, kes ei kuulu seltsi liikmeskonda, siis sisuliselt läheneb see arsti piiramata vaba valiku süsteemile.

Arsti piiramata vaba valiku süsteemi juures on kassaosalistel õigus pöörduda iga arsti poole. Tasutakse visiitide arvu järgi. Selle süsteemi kasuks tuuakse ette, et haige võib piiramatult valida selle arsti, keda ta usaldab. Arstid on huvitatud patsientuuri hoidmisest ja sellepärast ravivad hoolega. Pahena tuuakse ette, et klientuuri hoidmiseks on sagedased n-n. ülearstimised ja arstid kirjutavad ravimeid kokkuhoiuta ja nii

mõnigi mitte seda, mida ta ise õigeks peab, vaid seda, mida haige nõuab, ja kliendid tunnustatakse kergesti töövõimetuks. Kergeusklik osa kassaosalistest pöördub arstide poole, kellele arstimise meetodeid teaduslikust seisukohast ei tunnustata, nagu pendeldajad, homöopaadid ja teised. See kõik on sotsiaalkindlustuse summade, mis on ühiskondlikuks varanduseks, kurjasti kasutamine. Ei saa ütelda, et neis vastuväidetes tõe puuduks. Nii ei ole palju aega tagasi, kui ühel meie haigekassal oli tegemist arstiga, kelle retsepti keskmine hind kõikus sagedasti 10 kr. ümber. Kui haigekassa meeleuletused ei aidanud ja haigekassa oli sunnitud oma liikmeskonnal ära keelama selle arsti kasutamise, siis esines arst koguni kaebusega haigekassa peale.

Mis puutub ravikorraldamise süsteemide kriitikasse arstide kutsealasest seisukohast vaadatuna, siis olgu tähendatud, et haiguskindlustuse arengu algaastail suhtusid paljud arstid välismaal sellele vaenulikult. Nii kirjutab saksa arst Ervin Liek oma raamatus „Die Schaden der sozialen Versicherungen“, mis on ilmunud alles 1928. a. ja mis meilgi on liikumas, et haiguskindlustus lammutab kindlustatult tervekssaamise tahte. Välja arvatud tähtsusetud erandid, on küll sellane suhtumine juba ajalugu. Praegusaja arstikond on õnneks aru saanud haiguskindlustuse tähtsusest kui rahva tervishoiu tegurist. Haiguskindlustus on arstiabi saamise õiguslikeks teinud needki kihid, kes sellest muidu oma vaesuse tõttu oleksid sunnitud eemale jääma, ja sellega on arstikonna tegevusväli tublisti laienenud. Meie aja arstikond tõmbab kaasa sotsiaalkindlustuse alal arusaamise ja innuga. On jäänud arstikonna võitlus haiguskindlustuse alal selle ümber, et omi kutsehuviseid kaitsta. See on ka täiesti arusaadav ega ole selles midagi hukkamõistetavat, kui võrd see jääb mõistlikesse piiridesse ega muutu sotsiaalkindlustuse eitamiseks ega üldhuvidega mitte arvestada tahtmiseks. Kes meiegi seast ei ole väljas oma kutsehuvide eest nagu lõvi, kui on vaja kas kaitsta olevat või kätte saada midagi paremat. Lähtudes kutsehuvide seisukohalt seisab osa arstikonda ambulatoorse süsteemi vastu, tuues põhjuseks, et arst muutub mehaaniliseks. On kadunud võitlus patsientuuri hankimise alal ja kaob sellega huvi enese edasiseks täiendamiseks. Ambulatoorne töö sunnib tegutsema mõtlematult ja kiirelt. Arsti amet on aga omaette

kunst, mis nõuab vabaks kutseks jäämist. Ambulatoorse töö tasud on madalamad kui tegutsemisel vaba kutsena. Arstiameti kindlupalgaliseks muutmine on arstiteadusliku edu kammitsasse asetamine. Sellepärast tuleb ravimist sotsiaalkindlustuses teostada arstide kustealaste huvide seisukohalt lähtuna arsti piiramatult vabalt valiku süsteemi kaudu. Sealjuures olgu arstil tegemist ainult patsiendiga, kellelt ta saab ka vahetult kätte tasu. Vastuväitena tuuakse siin ette, nagu juba tähendasin, et vaadake, kui palju arste tegutseb haiglates kindlupalgalistel kohtadel, ja ei saa ütelda, et see oleks halvem osa arstikonnast. Sagedasti leidub nende hulgas just kogenumaid ja omal alal arenenumaid arste.

On arusaadav, et lähtudes ainult arstide kutse kui terviku huvidest oleks ju kõige vastuvõetavamaks arsti piiramata vaba valiku süsteem. See kindlustab töö jagunemise kogu arstikonnale ja vabastab arstikonna vahekorraldava raviga korraldavate asutustega. Viimane vahekorraldus paneb ravimise kõrval arstidele veel lisakohustusi sellega, et tuleb silmas pidada haigekassa võimalusi ja norme. Mida vähem kohustusi, seda kergem. Ka ei saa väidelda, et see paljudele haigetelegi meeldib. Leidub ju küllalt inimesi, kes iga haigestumise puhul soovivad kümme arsti läbi joosta, eriti kui see on saadaval tasuta või vähese tasu eest, või kes eelistavad isikliku sümpaatiat tõttu just üht või teist arstidest. Arstliku kutse kui niisuguse ja ravi-aluste psühholoogilisest seisukohast lähtudes pean minagi kõige paremaks arsti piiramatult vaba valiku võimalust. Ja see süsteem tulekski läbi viia, kui saada haiguskindlustusest aru kui instituudist, mille ülesandeks on võimaldada igale kassaosalisele niisugust piiramatut ravi, nagu seda võib enesele võimaldada iga rikas, oma väljaminekute mittehuvitatud kodanik. Niisugune arusaamine haiguskindlustuse ülesannetest oleks lai ja läheks välja sotsiaalkindlustuse ülesannete raamest, vähemalt küll praegusaja ja lähema tuleviku sotsiaalkindlustuse võimaluste raamest. Haiguskindlustuse ülesandeks ei saa olla kassaosaliste subjektiivsete soovide ja arvamide rahuldamine, vaid objektiivselt hinnatud normaalsete vajaduste rahuldamine, hoidudes kõigest reaalselt mittevajalisest ja üleaurusest. Reaalsed piirid dikteerib siin ette seaduse normistik ja haigekassade ainelised võimalused. Sellepärast on õigustatud kõikide nende ravikorralduse

süsteemide rakendamine, mis kindlustavad: 1) normaalselt vajalise ravi ja 2) ravi otsustarbel tehtavate kulude kassa majanduslike võimaluste piiresse jäämise. Esimesele tingimusele võivad vastata kõik 5 eespool vaadeldud ravisüsteemi. Teisele tingimusele

vastavus ei ole nende süsteemide juures kaugelgi ühtlane. Haigekassa võimalus reguleerida oma kulusid on kõige täielisem ambulatoorse süsteemi juures, kuna järe piiramata vaba valiku süsteemi juures reguleerimise võimalus peaaegu puudub.

(Pooleli.)

Haigekassad raskel ajal

L. Johanson

Eesti haigekassadel on juba tulnud läbi elada rida raskeid aastaid. Asutatud 1912. a. seaduse alusel, algasid vanemad haigekassad oma tegevust maailmasõja-aastail ja selle eelaastail. Maailmasõja-aastail kutsuti paljud töölised-kassaliikmed sõjateenistusse, paljudes vabrikutes vähendati tööd, mitmedki suuretegevõtted lakkasid töötamast, elumaksumus tõusis, toiduainete puudus andis end tunda, haigused ja taudid (tüüfus j. t.) nõudsid enam ohvreid kui harilikul ajal. Sõjaga kaasaskäival okupatsiooni ja revolutsiooni ajal kaotasid rahad oma väärtuse: nii vene rubla, kerenskid, ober-ost j. t. Kõik see ei jätnud mõju avaldamata haigekassade tuludele, neid vähendades, aga ka ühtlasi kuludele — neid suurendades. Siiski tulid haigekassad maailmasõjast, okupatsiooniajast, revolutsioonist ja ka hilisemaist majanduskriisi aastaist välja, raskusi ületades, mis tõendab seda, et haiguskindlustus on rajatud kindlaile alusele, seadus ja põhikiri oma peaosades on koostatud nii, et selle alusel on võimalik haigekassade tegevust kohaldada aja ja olude nõudele.

Nüüd uus suur sõda Euroopas on juba avaldanud oma lõhkuvat ja laastavat mõju ka erapooletute riikide majandus- ja sotsiaalelule. Kaubanduslik läbikäimine, eksport ja import on takistatud. Et seda teostada, tuleb kasutada ohtlikke teid, mis suurendab kulusid. Käitised võivad normaalselt vaid siis töötada, kui on toormaterjali ja kütet, aga ka saadustele turg. Kui mõni neist tingimustest puudub, siis tuleb valmistust paratamatult piirata. Nii tekib tööpuudus. Töölisi vallandatakse, mis vähendab ka haigekassa tu-

lusid ja suurendab kulusid, kuna ka vallandatud töölisi tuleb haiguse korral teatud aeg ravida ja abistada, haigekassade tulud aga vähenevad iga vallandatud töölisega. Samal ajal aga piiratakse esmajärguliste toiduainete müüki. Ka elumaksumus tõuseb, ilma et vastavalt tõuseksid tööliste palgad, see on: tööliste palga ostujõud langeb.

Kuna haigused on sõltuvad elutingimustest ja toitlusoludest, siis — esmajärguliste toiduainete piiramine ja palga ostujõu vähendamine loovad soodsa pinna ka haigustele. See kõik suurendab haigekassade kulusid.

Mis siis teha, kui haigekassade tagavarakapitalid ei ulatu kuigi kauaks ülekulutuste katmiseks? Tuleb paratamatult koostada abistamisnormid vastavalt tuludele. Tuleb silmas pidada tulude ja kulude tasakaalu ning õigeaegselt muuta abistamisnorme. Sellest on muidugi kahju haigekassaosalistele ja nende perekondadele: nende elustandard, mis langeb töötades, langeb ka haiguse ajal.

Kuid palju olulisem on see, mida võib ja peab tegema riigivõim.

Et vältida tööpuudust, tuleb paratamatult ka valmistus oludele vastavalt ümber korraldada. Nende tööstuste asemele, kus töid enam ei leidu, tuleb avada uusi, kes valmistaksid saadusi, mille turustamine on võimalik.

Ei või lasta tekkida töötaolu. Töötaolu ärahoidmiseks peab leiduma võimalusi ja raha. Nende tulude kasutamine, mis riik saab maksudena, peaks ümber korraldatama vastavalt tekkinud olukorrale, kärpides neid kulusid, mis nüüd osutuvad üleaaruseiks, ja kasutades vabanevaid summasid töö

organiseerimiseks, riiklike ja teiste tööde loomiseks.

Pealeselle tuleks luua korraldus töötute toetamiseks. Seda oleks võimalik kõige paremini teostada tööpuuduse vastu kindlustamise seadusega, mis peaks kandma säärast kuju, et toetamine võiks alata niipea kui selle järgi on tarvidus.

Üteldakse, et nüüd, erakordsetel aegadel, on võimatu laiendada sotsiaalkindlustust. See väide ei ole põhjendatud. Praegused olud ei või takistada haiguskindlustuse ulatuse laiendamist ka neile töövõtjaile, kes veel ei ole kindlustatud. Selle teostamisel ei ole majanduslikke takistusi. Varemud kogemused näitavad, et need käitised ja äriettevõtted, kes töötavad sõjaoludes, ei teeni mitte vähem kui rahu ajal. Meie tööstuskäitiste ja äriettevõtete sotsiaalsed kohustused on aga väga väikesed ja allpool miinimumi. Kui veel arvestada ettevõtjate kasuks töötasu madalust, siis peab küll igaüks tunnistama, kes küsimusele ei lähene eelarvamustega, et ettevõtjate kohustusi elava tööjõu tervise ja elu säilitamiseks võib ja tuleb tõsta, see on — töötasu ja sotsiaalkindlustuse kulude tõstmine on tarviline.

Kui panna kehtima vanaduse ja töövõimetuse vastu, leskede ja vaestelaste kindlustamise seadus, siis hoitakse küll ära paljude tööjõuliste tööliste vallandamine tööpuuduse pärast, aga need vanad ja invaliidid, kes oma elutöö on juba teinud, saaksid puhkepalka, mis nad oma pika ja raske tööga on ära teeninud.

On ka tarviline, et kindlustusseadust täiendataks kutsehaiguste vastu kindlustamisega.

Haigekassade koormatuse vähendamiseks oleks küll õiglane, kui tööõnnetuste puhul ravimine ja abistamine pandaks täieliselt kindlustusühingute peale, kellele see ka sisult ja õiglaselt otsustades peaks kuuluma ning kel selleks on ka tulusid. Kindlustusühingute makse on võimalik ka nii määrata, et tulud kõik kulud katavad, ilma et seniseid suuri kapitale puudutatakski. Kui kuuldu isegi sääraseid kavatsusi, nagu tahetaks haigekassade kohustusi tööõnnetuste alal suurendada,

soodustades veelgi enam kindlustusühinguid, siis peab küll juba nüüd säärase kavatsuste kui ebaõiglaste vastu protesteerima. Niisuguste kavatsuste teostamiseks puudub küll igasugune alus.

Sotsiaalkindlustuse „reform“ on juba aastaid akuutselt päevakorral: seda oodatakse kui valget laeva.

Seejuures on kõneldud ka arstiabi maksustamisest ja tööliste senise omavalitsuse kaotamisest. Mõlemad kavatsused on tingitud neist ühiskondlikest vaateist, mis viimaseil aastail kõikjale on vajutanud oma pitseri. Me näeme kõikjal tungi tööliste õiguste piiramiseks.

Oma töölistele maksuta arstiabi võimaldamise kohustus pandi ettevõtjaile juba 1724. aastal. Seni on seda arstiabi ka maksuta võimaldatud. Haiguskindlustuse seadus annab vaid haigekassale võimaluse seda kohustust ja korraldust vastava tasu eest enda peale võtta, mida ka ühishaigekassad, peale ühe, on juba teinud. Vabrikute haigekassades on see kohustus ja korraldus veel tööandjal. Tööandjad on seda kohustust täitnud juba aastasadu. Nad on ehitanud haiglaid, asutanud ambulantsi. Et tööandja arstiabi korraldus on puudulik, see ei ole mingiks tööliste maksustamise põhjuseks. Võtame konkreetse näite: Kreenholmi haigekassa. Nüüd on ta töölistel maksuta arstiabi, mida võimaldatakse ka perekonnaliikmeile. Kui edaspidi hakataks igalt tööliselt, kes on haige ja vajab ravi, nõudma arstitasu ja arstimi katteks teatud osa selle hinnast, missuguse suure murrangu see tooks siis tööliste õiguse alal! See oleks ka tööliste majandusliku olukorra halvendamine. Kui arstiabikulud on suured, siis on see tingitud mitte tööliste õigusest, vaid sootuks teistest asjaoludest: ravimid on kallid, võib-olla ei ole ka ravimite kirjutamine küllalt kokkuhoidlik. Siin on võimalik saada tagajärgi, kui näiteks Arstide Koda, kes tegeleb ka kutse-eetiliste küsimustega, oma liikmeile teeb kohuseks, et nad rohkem ravimeid ei kirjutaks kui see just haiguse arstimiseks on tarviline. Üteldakse, et arstiabi osaliselt maksustamisega võib ära hoida arstiabi kurjasti

ja asjata tarvitamise, võib piirata arsti poole pöördumist. Niisugune kitsendus ei hoiä küll kunagi ära arstiabi kurjasti tarvitaja, teeskleja, simulandi, arsti poole pöördumist ja võimalikul korral haigekassa sammete kasutamist, küll aga sunnib arsti poole pöördumisega viivitama või üldse sellest loobuma neid, kellele arstiabi siiski on tarviline.

Simulante, teesklejaid, on leidunud töölistegi keskel 215 aasta jooksul, leidub ka tänapäeval ja tulevikuski, hoolimata sellest, kas on arstiabi maksuta või maksuline. Simulantidega ei saa kuidagi põhjendada töölistelt nende maksuta arstiabi õiguse äravõtmist, eriti nüüd, kus rahva tervishoiu huvides peetakse üldiselt soovitavaks, et arstiabi oleks rahvale kättesaadav.

Ka tööliste teise õiguse, haigekassa omavalitsuse, äravõtmine on põhjendamata. Et seda soovivad mõned kojad, see ei ole veel kellegi põhjendus. Me teame väga hästi, et need kojad ei esine selle sooviga mitte haiguskindluse ja haigekassaosaliste huvides, vaid oma liikmete majanduslikes huvides.

Kui aga kõrvuti seada tööliste õigus, mis juba aastakümneid on kestnud, tööliste huvid ning nende huvid, kes haiguskindlustusest soovivad teenida, siis peaksid küll eelistamist leidma tööliste huvid. Kuigi poliitilisel vaekausil, tingituna praeguste jõudude vahekorrast, on nende kodade ringkondade raskus suurem kui töövõtjail, siiski ei võiks seda ülekaalu kasutada, sest see oleks ebaõiglane, ülekohtune, kitsarinnaline, aga ühtlasi ka ebapraktiline.

Praegune raske aeg ei või pidurdada sotsiaalolude parandamist ja õigusliku korra arendamist. Just praegune aeg kohustab kiiremale tegutsemisele, et peale töövõimaluste loomise ja elumaksumuse tõusu ärahoidmise paraneks ka rahva elutase, sotsiaalsed olud, töö- ja elutingimused. Selleks on tarvis sotsiaalpoliitikat, mil on vastav eesmärk. Selleks on kõigepealt ka tarvis töövõtjate varustamist vastavate eluvahenditega, tööasutuse ja kodu tervishoiuolude parandamist, töökaitse ja sotsiaalkindlustuse väljaarendamist, töövõtjatelegi isetegevuse, ühistöö, õigusliku korra ja vabaduse kindlustamist.

Kindlustusametite tegevus ja seadus

V. Luksepp*)

II.

Piirdun peamiselt nende seaduse ja kodukorra paragraafide esiletoomisega, milledest mõnes kindlustusametis on tegelikult kõrvale kaldutud, et sellega rõhutada seaduse ja kodukorra tundmaõppimise vajadust, sest ma ei taha uskuda, et kindlustusameti kolleegium teadlikult peab ülearseks seadusest ja kodukorrast kinnipidamise vajadust või alahindab selle tähtsust.

Missugune moraalne õigus oleks sel juhul kindlustusametil haigekassadelt nõuda seaduse ja põhikirja täpset täitmist, kui ta ise ei täida enda kohta kehtima pandud seaduse ja kodukorra nõudeid?

Kindlustusameti seaduse § 12 järgi kindlustusameti ülesandeks on 1) sotsiaalkindlustuse seaduste ja kindlustusnõukogu poolt nende seaduste täienduseks väljaantud määruste, ettekirjutuste ja otsuste elluviimine ja 2) tööinspektori korralduste vastu tõstetud kaebuste läbivaatamine (T. T. S. § 269).

Järgnev paragraaf (13) ei laienda § 12-s

*) Haigekassade päeval 10. sept. 1939. a. peetud referaat.

mainitud ülesannete ulatust, vaid ülevaltlikkuse saamise mõttes ainult loetleb üksikasjaliselt sotsiaalkindlustuse seadustega kindlustusametite peale pandud ülesanded.

Seega kindlustusameti iga järelevalve või ka kaebuse korras tehtud otsuse motiivides peaks alati täpselt viidatama seaduse paragraafidele, kindlustusnõukogu määrusele, ettekirjutusele või otsusele, mille elluviimist kindlustusamet oma otsusega taotleb.

Niipea aga kui kindlustusametid sellest nõudest peaksid kõrvale kalduma ja hakkaksid päevakorrale kerkinud küsimusi lahendama ja otsuseid langetama oma äranägemise ja arusaamise järgi, ilma et need oleksid vajalised põhjendatud seaduste või kindlustusnõukogu määrustega, tekib haigekassade tegevuse järelevalves anarhiline olukord. Saavad võimalikuks nähtused, et mis ühele haigekassale arvatakse lubatuks, see teisele haigekassale keeldakse, missuguseid nähtusi õiguslik kord aga ei peaks tohtima sallida.

Kindlustusametite seisukohtades ja otsustes võib meil mõningal määral märgata ebaühtlust, ja seda vahest koguni kaunis suure ulatusega põhimõttelises küsimuses.

Tallinna Ühise Haigekassa 1938. a. tegevuse ülevaatest võib lugeda muuseum, et 1938. a. detsembrikuus peetud kindlustusametj koosoleku otsuse kohaselt võib peakoosolek asutada ja otsustada ainult neid palveid ja kaebusi, kus juhatus ei ole täitnud määrusi või põhikirja ja selle tõttu on kannatanud kassaosaline kas moraalselt või materiaalselt. Neid küsimusi, kus juhatus on toimunud haigekassa põhikirja ja määruste kohaselt, kuigi see otsus ei rahulda kassaosalist, ei saa peakoosolek võtta arutusele ega rahuldada, sest kindlustusameti seletuse kohaselt ei saa peakoosolek teha erandeid, vaid kõik määrused maksavad kassaosaliste kohta ühtlaselt seni kui neid ei ole muudetud.

Tallinna ringkonna kindlustusametj seda seisukohta ja otsust on ka haigekassade tegevuses kogu aeg õigeks peetud.

Vastupidisele seisukohale aga on asunud 3. jsk. tööinspektori ringkonna kindlustusamet Rakveres. Nimetatud kindlustusamet, läbi vaadanud ka dets.-kuus 1938. a. peetud Rakvere ühishaigekassa volinike peakoosoleku otsused, leidis ja otsustas muuseum järgmist.

Aruandja ettekanne:

Peakoosolek on päevakorra p. VII all otustanud kassaliikme Evald Nageli palve rahuldamiseks maksa tema naisele sünnitamise puhul haigemajas ravikulud pooles suuruses, kuna haigekassa juhatus oli keeldunud neid ravikulude tasumast põhjusel, et Evald N. ei registreerinud oma naist vähimalt 3 kuud enne sünnitamist oma perekonnaliikmeks. Selle otsuse puhul juhib haigekassa juhatus kirjaga 6. dets. s. a. tööinspektori kaudu kindlustusameti tähelepanu sellele, et vastavate määruste järgi omab perekonnaliige sünnituse puhul arstikulude tagasisaamise õiguse vaid siis, kui ta vähimalt 3 kuud enne sünnitamist on haigekassas perekonnaliikmena registreeritud. Käesoleval juhul on N. oma naise haigekassas perekonnaliikmena registreerinud 19. mail 1938. a. ja haiglasse ravimisele on ta paigutatud 20. juulil 1938. a. Haigekassa juhatus on arvamisel, et volinike peakoosolek ei ole õigustatud mõnele kassaliikmele tegema erandeid nendest normidest, mis määrustes on ette nähtud, ja sellepärast ta palub selle otsuse järelevalve korras võtta selgitamisele.

Kindlustusamet asus selles asjas järgmisele seisukohale:

„Peakoosoleku otsus maksta kassaliikmele Evald N. pooles määral tema naise ravikulud ei ole säärases vastolus haigekassa määrustega, et see kuuluks tühistamiseks. Haigekassa juhatus poolt toodud põhistus, et peakoosolek ei ole õigustatud tegema enda poolt vastuvõetud määrustele vastukäivaid otsuseid, on õige ja tähelepanu vääriv, kuid käesoleva asja juures mitte sellel määral käsitatav, et peakoosoleku otsuse tühistamist tingiks. Perekonnaliikmetele mitmesuguste sammete võimaldamine on T. T. S. § 299 järgi peakoosoleku enese otsustada ja nii kaua kui kulutused ei ületa perekonnaliikmete peale lubatud ühte kolmandikku aasta jooksul sissetulnud liikme- ja juuremaksude üldsummast, tuleks

säärastes küsimustes jätta peakoosolekule talitamise õigus oma äranägemise järgi“...

Kindlustusametj see otsus on omapärane ja tähelepanu vääriv: algul ühinetakse haigekassa juhatus seisukohaga, et ka peakoosolek on kohustatud oma määrustest kinni pidama, siis jäetakse määruse vastane peakoosoleku otsus ometi jõusse ja lõpuks seletatakse, et peakoosolek ei tarvitse oma määrusi arvestada, on vaid tähtis, et sammed perekonnaliikmeile ei ületaks üht kolmandikku aasta jooksul laekunud liikme- ja juuremaksudest!...

Kindlustusameti sellasest ebamäärasest seisukohast tingituna kujunes järgneva haigekassa peakoosoleku protokoll järgi järgmine otsus:

„Rakvere Ühishaigekassa liige Leo L. esitas haigekassale oma naise ravikulude kohta Rakvere Linnahaigemaja arve Kr. 57.— suuruses summas, paludes kulude tasumist III kl. tariifide piires, s. o. Kr. 33.—“

Juhatus ettekanne peakoosolekule on järgmine:

„Rakvere Ühishaigekassas kehtivad määrused ei võimalda ülalmainitud kulude haigekassa kanda võtmist. Määruste p. 49 järgi haigekassa tasub ainult nende perekonnaliikmete ravikulud haigemajas, kellele haigekassas registreerimisest on möödunud vähimalt 3 kuud. Kassaliige L. perekond on haigekassas registreeritud 17. nov. 1938. a., ta abikaasa viibis haigemajas 21. jaan. 1939. a. kuni 29. jaan. 1939. a., seega sündis ravi enne 3 kuu möödumist.

Kassal L. avaldusest selgub, et perekonna haigekassas registreerimine on viibinud seepärast, et ta ei teadnud, et perekond tuleb eraldi registreerida. L. ise kuulub haigekassa liikmete koosseisu 1. sept. 1938. a. alates.

Haigekassa määruste p. 72 aga näeb ette, et määruste mitteteadmine ei ole vabandata.

Ülaltoodud asjaoludest hoolimata haigekassa juhatus teeb ettepaneku kassal Leo L. palve rahuldada järgmistel kaalutlustel:

1) Haigek. volinike peakoosolek on varem analoogilisel juhtumil määrustest kõrvale kaldunud ja teinud erandeid, otsustades 12. dets. 1938. a. Evald N. palve rahuldamiseks ta abikaasa ravikulud haigemajas tasuda pooles ulatuses, kuigi ka N. abikaasa polnud teadmatuse põhjusel õigeaegselt haigekassas registreeritud.

2) Kindlustusamet, olles asjaoludest üksikasjaliselt informeeritud, jättis haigek. volinike selle otsuse jõusse, millest peab järeldama, et haigekassa määrustest kinnipidamine ei ole volinike peakoosolekule kohuslik ja erandite tegemine oma äranägemise järgi üksikule kassaliikmele, kes esineb sellekohase avaldusega, on lubatud.

Seega on pretsedent võimalikuks saanud, mis on küll vastolus haigekassa määrustega, kuid siiski õigustab kassal Leo L. palve rahuldamist.“

Palve rahuldati täiel määral ja haigekassa juhatus kohustati Kr. 33.— välja maksma.

Kindlustusameti koosoleku protokollis mainitakse haigekassa selle peakoosoleku ot-

suste kohta, et nendes ei ole midagi seadusega või määrustega vastolus olevat, mispärast kindlustusamet otsustas need teadmiseks võtta.

Nii sai võimalikuks, et 5 aastat haigekassa liikmete koosseisu kuulunud väikesepalgalise metallitöölise palve rahuldati poolest ulatuses, kuna kõrgepalgalise ettevõtte direktori, kes pealegi kuulus haigekassa koosseisu kõigest 6 kuud, palve rahuldati täiel määral. Hoopis ilma aga jäid kõik need kassaliikmed, kelledele haigekassa määrused ei võimaldanud ravikulude maksmist ja kes sellega leppisid kui paratamatusega, olles arvamisel, et määrus kohaldatakse kõikide kohta ühtlaselt, ilma et oleks võimalus teha erandeid.

Kui ma hiljem kindlustusameti ühe liikme tööliste esindajaga kujunenud olukorra üle põhjalikumalt mõtteid vahetasin, siis tähendas viimane lõpuks, et kui tööinspektor aruandjana oleks asja sisuliselt kindlustusameti kolleegiumile igakülgsest ette kannud, siis tema arvates kindlustusameti otsus oleks kindlasti kujunenud teissuguseks.

Tööinspektor omab määrava osatähtsuse kindlustusameti kolleegiumi seisukohavõttudes. Kindlustusameti otsused baseeruvad eranditult aruandja tööinspektori ettekannetele. See on ka loomulik, kuna ainult tööinspektoril on võimalus otsustamisele tulevatesse küsimustesse põhjalikult süveneda ja ameti ülesannete kohaselt tarbe korral koguda täiendavaid ja selgitavaid andmeid.

Kindlustusamet kannab kohtuasutuse ilmet. Ta vääramata kohuseks peaks olema

püüda oma otsustes olla õiglane ja vaba iga-sugustest kõrvalmõjutustest.

See on mõeldav ainult siis, kui tööinspektori poolt asjaolude ettekanne ei ole tendentsioosne, kui tööinspektori ettekanne on mitmepalgeline ja toob esile ühesuguse põhjalikkusega nii poolt kui ka vastu seisukohad, et kindlustusameti liikmeil oleks võimalus võtta ise seisukohta.

Niipea kui kindlustusametite aruandjad arutuselolevate küsimuste käsitlemisel valgustavad asjaolusid ainult oma subjektiivsete seisukohtade õigustamiseks ja ettepanekute läbiviimiseks, on vastolud kindlustusametite otsustes möödapääsmatud.

Ei saa õigeks pidada ka seda, kui aruandja mõnd kindlustusameti päevakorda võetud küsimust sisuliselt ei käsitle. On saanud võimalikuks näiteks juhtumid, et haigekassa volinike peakoosoleku otsuseid ei tehta kindlustusameti kolleegiumile üldse teatavaks, vaid aruandja piirbub konstateerimisega, et peakoosoleku otsuseis seadusega ega määrustega vastolusid ei leidu, ilma et ta annaks võimalust kindlustusameti liikmeil selles veenduda, ja teeb ettepaneku need, s. o. otsused, teatavaks võtta. Kuidas saab kindlustusameti kolleegium teatavaks võtta asju, mida talle teatavaks tehtud ei ole?

Pealegi on väga tähtis, et kindlustusameti liikmed oleksid üksikasjaliselt informeeritud ka seaduse- ja määrustepärasteis otsuseis ja üldse oleksid pidevalt kursis ringkonnas tegutsevate haigekassade elu-oluga, aga ka majandusliku tegevuse, arenguga, jälgides seda aastaaruannete kaudu.

Apteegid ja haigekassad

Kui septembris peetud haigekassade päev üksmeelselt märkis ravimite kõrget hinda, siis ei tule seda tõlgitseda vaenulisena avaldusena apteekrite kutsule. On väga hästi teada, ka väljaspool apteekrite peret, et meil maksev ravimite taks ei võimalda suurele osale apteekidest erilist rikastumist, nimelt väikestele apteekidele, mis arvuliselt moodustavad enamuse, sest apteegi sisseade ja varustamine nõuab võrdselt kapitali nii väikeses kui ka suures apteegis. Akadeemilise haridusega töäjõud (olgu see ka omanik ise) on õigustatud oma töötasu saama ühesuguselt nii väikeses apteegis, kus tegelikult vahest $\frac{1}{4}$ tööajast leiab produktiivset kasutamist, kui ka suuremas apteegis, kus ta tööaeg on täieliselt ära kasutatud. On loomulik, et kõik need kulud peab kaetama ka väikeses apteegis, ja sellepärast ongi meil maksev apteegi taks kallis, olles kohandatud just väiksemate apteekide olukorrale. Et aga tegelikkuses oleks raske luua erinevaid takse suurematele apteekidele, siis kujunebki nii, et mida suurem on apteek, seda suurem on ta tulu kehtivas ravimite taksis, muutudes koguni rikastumiseks riigi poolt kätteusaldatud monopoli arvel.

Ei saa ka õige olla apteekrite esindajate

väide, et haigekassade tegevuse laiendamisel haigekassade apteegid võivad kahjustada apteekide võrgu (loe: eraapteekide) eksisteerimist, sest haigekassadel on omad apteegid vaid meie suuremates linnades: Tallinnas, Tartus ja Narvas, pealeselle veel Kärdlas, kus eraapteek üldse puudub. Kuid just suuremate linnade apteegid (näit. Tallinnas), omades üleriiklikust keskmisest hulga suuremaid läbikäike, seisavad võrreldes enamiku provintsi apteekidega eesõigustatud seisukorras just tänu ühisele taksile. Eestis olemasolevast 212 apteegist oli läbikäik 1938. a. 103 apteegil alla 5000 retsepti, 68 apteegil 5000—8000 retsepti ja ainult 41 apteegil oli retseptide arv üle 8000 aastas. Tallinnas on peagu kõikidel eraapteekidel üle 8000 retsepti aastas. Ka Tartu ja Narva apteegid kuuluvad enamuses suuremate ja keskmiste gruppi. Ja kui 171 apteeki, millel retsepti oli alla 8000, suutsid edukalt tegutseda, siis ei saa olla kahtlust selles, et ka Tallinna 10.000—30.000 retsepti läbikäiguga apteegid võrreldes provintsiiga teevad väga head äri, ja just neil ei peaks olema vähimatki põhjust kadedust tunda selle üle, et haigekassad teostavad endavarustamise printsiipi oma asu-

tuste kaudu. Pole ju provintsi apteekrid kadunud selle üle, et suurlinna apteekide läbikäigud — seega ka kasud — on nende omast mitu korda suuremad, ravimite müügitaks neil aga on ühesugune. Pealegi, kui Tallinna eraapteekides töö peaski pärast haiguskindlustuse seaduse laienemist pisut vähenema, siis ka sel juhul oleksid apteekreil küllalt suured võimalused sellegi juures hästi teenida, sest viimase kuue aasta kestes on nende läbikäigud niivõrd palju tõusnud, et ka kõige halvemal juhul ei saa oletada langust 1932. a. tasemeni, missuguse aastaga nad ometi äriselt päris rahul olid. Seda tõusu näitab kõrvalolev tabel.

Apteekrid teeksid hästi, kui nad lakkaksid ründamast haigekassasid ja vaikselt lepiksid nende kasudega, mis riigi poolt neile võimaldatud monopol annab, sest selle rünnakuga pole neil midagi juure võita, küll aga kaotada. Püüe pidurdada sotsiaalseaduseandluse arengut ainult kahjustab nende eneste vähemaid vendi, maa-apteekreid, sest kõik haigekassad (ka Tallinna Ühine Haigekassa, kes on lepinguvahekorras 21 maa-apteegiga) annavad tööd ka maa-apteekidele. Mida enam püütakse piirata haigekassade tegevust, seda vähem saavad tööd just need maa-apteegid, kel puuduvad nii suurepärased võimalused äri

Tallinna eraapteekide läbikäikude võrdlus 1932. a. ja 1938. a.

Apteeği nimetus	Läbikäik 1932. a. Kr.	Läbikäik 1938. a. Kr.	Läbikäigu tõusu 0/0
Puksovi . . .	11.394,51	28.441,29	149,6
Pilli	13.328,53	38.875,44	191,7
Schneideri . . .	61.936,84	105.265,38	70,0
Gnadebergi . . .	77.954,78	134.942,25	71,7
Thubergi	19.019,56	32.391,55	68,5
Kadrioru	48.505,42	76.128,23	56,9
Schnickeri . . .	29.694,54	40.977,66	38,0
Matsoni	36.109,54	57.359,94	58,9
Mikheina	24.755,90	37.664,20	52,1
Urmi	19.573,21	31.733,30	62,1
S.-Pärnu	15.276,31	21.867,41	43,1
Georgiini	36.098,56	46.143,35	27,8
Kuiki	37.134,06	48.396,88	30,3
Vallneri	22.318,60	25.782,31	15,5
Kurroti	26.074,26	31.271,43	19,9
Kokku	479.175,18	757.240,62	58,0

alal nagu need on olemas suurlinna apteekidel, milledest mitmed on alanud kehvalt, kuid praegu omavad miljoneid.

Positivist.

Haigekassa teenija õiguslik vahekord haigekassaga

Karl Lukk, Tartu üldhaigekassa asjaajaja*)

II.

Haigekassa liikmed ja nende perekonnaliikmed räägivad tihti haigekassa ametnikest kui „meie teenijaist“. Seejuures mõtleb iga kassaliige isemoodi ja eri ulatuses. Mõni arvab haigekassa ametniku olevat oma isikliku teenija, keda ta arvab võivat käsutada, korrale kutsuda ja kellele ta teeb märkusi. Kas on haigekassa ametnik kassaliikmete käsutada igal juhul? Sellele tuleb vastata eitavalt. Haigekassa ametniku ei palka ametisse mitte üksik kassaliige, haigekassa ametnike palkamine ja vallandamine on haigekassa põhikirja määruste (§ 74 p. h.) järgi juhatuse ülesandeks. Järelikult tuleb haigekassa ametnikul näha oma pere-meest juhatuses.

Kuidas tuleb kassateenijail täita oma ülesandeid, sellest räägib haigekassa põhikirja § 92, mis käib sõnasõnalalt järgmiselt:

„Juhatuses liikmed, revisjonikomisjoni liikmed ja kõik kassateenijad täidavad oma kohuseid üldiste seaduste, põhikirja määruste ja peakoosolekute juhtnõrde alustel ja vastutavad seaduse põhjal isiklikult kui ka kõige oma varaga seadusevastaste tegude, võimupiiridest ülestumiste ja selle põhikirja kui ka peakoosoleku määruste rikkumise eest.“

Järelikult on haigekassa teenija käskijaks seadus, põhikiri ja peakoosolekute juhtnõrid, mille järgi tal tuleb käia. Mis selle kohta arvab üksik kassaliige, seda igapäevases elus kahjuks arvestada ei või, kui ta ei taha sattuda vastollu seadustega ja määrustega.

Üksiku kassaliikme soove võib ainult sedavõrd arvestada, kui võrd need on kooskõlas seadustega, määrustega ja peakoosoleku poolt kindlaksmääratud abistamise normidega.

Nüüd vaatleme, missugune vahe on eraisiku poolt palgatud ja haigekassa poolt palgatud isikute vahel teenistuskohuste täitmise suhtes.

*) Haigekassade teenijate päeval 6. novembril 1938. a. peetud referaat.

Kui eraisik, näiteks taluomanik, pal-
kab endale sulase, siis seisab sulane
vastuvaidlemata tema palkaja, talu-
peremehe, käsutuses ja peab töötama
tema korralduste ja käskude kohaselt.
Kui sulane käsku ei täida, olgu see
käsk seadusepärane või seadusevas-
tane, võib peremees koha üles ütelda
ja lepinguvahekord lõpeb vastavas
seaduses kindlaksmääratud aja möö-
dumise järele või vastastikusel kok-
kuleppel ka enne seda tähtaega. Sa-
mad on teenistus- ja töötingimused
kõigi eraisikute palgalistel.

Palgaline ehk töövõtja seisab vas-
tu vaidlemata palkaja ehk tööandja
käsutuses, olgu see kehaline või vaim-
ne töö.

Nagu eespool tähendatud, palkab
haigekassa juhatus haigekassa teeni-
jad. Haigekassa juhatus on see pere-
mees, kes annab kassateenijale tarvil-
ised juhised töötamiseks ja kelle kor-
raldusel ametnik või teenija astub hai-
gekassa kantselei aparati teatavate
ülesannete täitmisele. Kassateenija
otsene käsutaja on haigekassa juha-
tus, kuid oma ülesandeid täidavad
kassateenijad „üldiste seadus-
te, põhikirja määruste ja
peakoosoleku juhtnõõride
alustel“.

Niipalju teenistusse puutuvaid mää-
rusi.

Nüüd tuleb vastutus.

Kassateenijad „vastutavad seaduse
põhjal isiklikult kui
ka kõige oma varaga seaduse-
vastaste tegude, võimu-
piiridest üleastumiste ja
põhikirja kui ka peakoos-
oleku määruste rikkumise
eest“.

Teoreetiliselt võib ju arutleda, et
riigiteenija on iga kodaniku käsutada
ja haigekassa teenija iga kassaliikme
käsutada. Praktiliselt on asjaolud
sootu teised.

Kui seda teenija mõistet sõna-sõ-
nalt võtta, siis on näiteks politseinik,
kaitseväelane, maksuametnik ja koh-
tunik rahva ja iga rahvaliikme käsu-
alune, keda üksikisik võib käsutada.
Nii saab asjast aru suur osa kassaliik-
meist.

Käsutada võib küll, kuid ainult tea-
tud seadustes kindlaksmääratud pii-
rini, kui kassaliige üldse võib käsu-
tada teatavat liiki ametnikku.

Tooksime mõne näite.

Politseinik on varguselt tabatud
isiku areteerinud. Tekib küsimus,
kuidas tohib riigiteenija, politseinik,
oma peremeest, kodanikku, üldse are-
teerida. Kuid ta võib ja peab seda
tegema, kuna vastavad seadused ko-
hustavad teda selleks kaaskodanike
huvides, sest ametnik peab arvesta-
ma kõigi kodanike huvisid ja mitte
ühe tujusid. Katsugu nüüd keegi
kodanikest, riigiteenija peremeestest,
politseinikku käsutada, et ta aretee-
ritu lahti laseks. Siis on see politsei
korralduse vahele segamine, mis on
karistatav, ja sellane kutsumata kor-
ralduste tegija võib selle tagajärgi
isegi füüsiliselt tunda saada.

Katsugu keegi kodanikest näiteks
riigiteenijale-kohtunikule hakata tege-
ma märkusi või talle ta kohuste täit-
misel hakata andma juhtnõõre. Sel-
lane käsutaja põrkab jalamaid para-
graafi otsa, sest kohtunikud ei paita
kedagi juba kohtu prestiiži pärast.

Maksuametnikust riigiteenija mää-
rab maksu ja laseb selle ka oma pe-
remehelt-kodanikult sisse nõuda, kui-
gi see peremees-kodanik ei taha seda.
Kuid sulane-maksuametnik ei küsi
sellest, sest seadused annavad talle
selleks õiguse. Need isegi kohusta-
vad teda selleks, kuna maksuameti-
kul-riigiteenijal peavad olema alati
esiplaanil riigi huvid.

Samasugune teenija on ka haige-
kassa ametnik. Ta ei ole üksiku kas-
saliikme sulane. Üksik kassaliige ei
või teda käsutada, talle korraldusi ega
märkusi teha või talle juhiseid anda.
Kui kassaliige teeb seda siiski, siis
annab see tunnistuse sellest, et kassa-
liige ei ole endale oma õigusi kassa-
teenija suhtes selgeks teinud. Kah-
iuks pean tunnistama, et haigekassa
liikmete, isegi volinike, hulgas leidub
inimesi, kel on kassateenija seisukor-
rast sellane arusaamine.

Haigekassa ametniku kohustuseks
on täita ja ellu viia neid ülesandeid,
mis on kindlaks määratud haigus-
kindlustuse seaduses, haigekassa põ-

hikirjas ja peakoosoleku otsuseis, hoolimata sellest, kas see üksikule kassaliikmest peremehele meeldib või mitte.

Kui kassaliige tahab arsti juure minna, siis tuleb kassateenijal talle selleks anda vastav order. Arstiabi saada on kassaliikmel õigus ja selle võimaldamine kassaliikmele on ametniku kohustus. Kui aga kassaliige nõuab, et kassateenija juhiks ta isiklikult arsti juure ja tuleks selleks temaga kaasa, siis ei tarvitse kassateenija seda täita, sest tal ei ole tegemist ühe isikuga, vaid sadade ja tuhandetega, keda ei või ootama panna, või olgu siis, et selleks on palgatud ametnik eriülesannetega. Kassateenija võib tähta arsti juure minekuks anda ainult kassaliikmele endale, kuid kui haigekassa teoreetiline peremees — kassaliige — tahab arstimistähta oma sõbra tarvis, kes ei ole kassaliige, siis kassateenija ei või ega tohigi oma peremehe-kassaliikmele kasku täita.

Kui näiteks äriomanik vajab raha, siis ta tuleb oma äri kassapidaja juure ja võtab sealt kas või viimse sendi ära, ilma et ta tarvitseks sellest kellegi aru anda, mida ta oma rahaga teeb. Tal ei tarvitse seda raha kunagi kassasse tagasi anda.

Haigekassa peremees-kassaliige ei saa aga haigekassa kassapidajalt mitte sentigi ilma juhatusel korralduseta, ja seda ka ainult seaduses ja põhikirjas ettenähtud kulude katteks.

Nii on tegelikult haigekassa peremehe ja haigekassa sulase vahetõde.

Me kuuleme sageli haigekassa kantseleis nende suust, kelle kõiki soove määrused täita ei võimalda, küsimust:

„Kes Teile palka maksab? Meie maksame Teile palka!“

See „meie“ on nagu haigekassa tervik, kelle hulka kuulub ka kassateenija, ja mitte ainult sellase lause esiletõoja üksik kibestunud kassaliige.

Harilikult sellane ütleja on isik, kes on haigekassalt väga palju saanud, kuid haigekassale väga vähe annud. Sellane „meie“ jutumärkides on harilikult isik, kes elab teiste turjal.

Niikaua kui kassaliige on terve ja töövõimeline, tal on haigekassa vastu ainult kohustus maksu maksa ja volinike valimiste kaudu õigus haigekassa tegevusele anda teatav suund.

Kassaliikme õigused haigekassa vastu tekivad ainult siis, kui kassaliige haigestub ja satub abivajavasse seisukorda.

Seda abi ei saa kassaliige armuannina. Selle abi saamiseks on tal õigus, mida temalt võtta ei saa.

Niisiis haigekassa teenija ei ole iga kassaliikme isiklik sulane. Haigekassa teenija kohus on täita üksiku kassaliikme soove ainult niipalju kui seda määrused võimaldavad ja mitte rohkem.

Seepärast olgu vähem juttu „meie teenijatest“ ja rohkem juttu haigekassa ametnikest.

Haigekassa teenija teeb seda, mis on ta võimuses. Rohkem ta teha ei või ega tohigi, kuna ta on „vastutav seaduse põhjal isiklikult kui ka kõige oma varaga seadusevastaste tegude, võimupiiridest üleastumiste ja põhikirja kui ka peakoosoleku määruste rikkumise eest“, nagu põhikiri seda fikseerib.

(Pooleli.)

Tööõiguse arengust Ameerika Ühendriikides

Ilmar Rebane

III.

Lihing (töötülide lahendamise).

Kuna eespool käsitletud amet (National Labor Relations Board) täidab teatavas mõttes kohtulikke ülesandeid Wagner-seaduse rakendamisel, siis selle kõrval on olemas veel teised, erilised lihingu asutised ja, nimelt 32 osariigis kokkulepete saavutamiseks töötülide puhul. Ka tööministeeriu-

mis on eriline lihingu osakond, kusjuures tööminister ise võib esineda lihtijana või nimetada sellekohaseid komissare. Siiski ei oma lihing erilist tähtsust tööstuslikus töös, küll aga raudteekäitises.

Raudteetöö korraldus.

Töösuhted raudteel on palju varem leidnud parlamendi poolt seaduseandlikku korraldust kui tööstusliku töö suhted. Möödunud sajandi viimisel

veerandil ja käesoleva sajandi algul toimus raudteel rida streike, mis osariikide vahelist liiklust ja kaubanduslikku käivet tõsiselt ohustasid. Seaduseandlus püüdis seada sisse lihingu ja korraldada tööaega. 1888. a. anti seadus, mis nägi ette vahekohtu- ja uurimismenetlust töö- ja elutingimuste kohta töötülide puhul raudteel. Vahekohus astus kokku ühe poole taotlusel, kuid vahekohtu otsuste täitmist ei saanud nõuda. 1898. a. järgnes uus seadus, kuid seegi jäi vabatahtliku lihingu raamidesse.

1907. a. järgnes seadus, mis osariikide vahelise liikluse raudteelaste tööaega piiras 16 tunnilise päevaga ja raudteetelegraafi teenijate tööaega 9 tunnilise päevaga. Kõrgem kohus tunnistas selle seaduse põhiseadusepäraseks, seletades, et see on antud isikute tööjõu kaitseks, kes tegelevad riikidevahelise kaubandusega. Tööpäeva pikkusel on vahetu mõju teenijate jõudlusvõimele, nimetatud teenijad aga tegelevad riikidevahelise kaubanduse alal.

Raudteelaste üldstreik kogu riigis sundis president Wilson'i esitada parlamendile seaduseelnõu raudteelaste 8-tunnise tööpäeva kohta, milline eelnõu ka parlamendi poolt vastu võeti. Kõrgemas kohtus väideti selle seaduse põhiseadusepärasuse vastu põhjusel, et see korraldab palku, määrates 8-tunnise tööpäeva eest sama tasu, mida varem makseti pikema tööpäeva eest. Kuid kõrgem kohus tunnistas selle seaduse põhiseadusepäraseks, leides, et juhul, kui raudteel palgad polekski korraldatud, võiks see viia töösuhete katkemisele, mille tulemuseks oleks riikidevahelise kaubanduse tõkestamine. Riikidevahelise kaubanduse kindlustamiseks aga võib parlament anda seadusi.

Hiljem täiendati ja arendati veel korduvalt lihingu raudteel. 1920. a. seadusega tehti kohuseks raudtee tööandjale ja töövõtjale rakendada iga sobivat vahendit, et vältida töö katkestumist raudteel. Kõik tülküsimused peavad tulema lahendamisele läbirääkimiste teel. Poolte kokkuleppel kujundatakse erilised lihinguasutised poolte ja avalikkuse pariteetsel osavõtul, millised otsustavad tülküsimuste üle.

Lõpuks 1934. a. kodifitseeriti kõik raudteetööd sättivad seadused ja täiendavalt kindlustati töövõtjale ühinemisvabadus ja õigus kollektiivseteks läbirääkimisteks. Töövõtjate enamusele anti õigus määrata, kes nende esindajatena kollektiivsetel läbirääkimistel on volitatud toimima. Ükski tööandja ei või nõuda töövõtjailt, et nad nõustuksid kokkuleppega, millega kohustatakse mitte astuma kutseühingu liikmeks.

Nimetatud seadusega asutati eriline tööandjaist ja kutseühingute esindajaist koosnev pariteetne amet, mille ühe osakonna ülesandeks on kollektiivlepingute rakendamise ja tõlgendamise alal tekitavate tülküsimuste üle otsustamine ja milline tegevusse astub ühe poole nõudel. Ei jõuta selle ameti vastavas osakonnas otsust teha, lepatakse kokku erapooletu vahekohtuniku suhtes. Nimetatud ameti otsused omavad kohtuotsuste jõu ja kuuluvad sooritamisele kohtuasutiste poolt ühisel alusel seaduse jõustunud kohtuotsustega.

Edasi seadusega asutati veel teine lihingu amet, mille ülesandeks on lihing, mitte kollektiivlepingute tõlgendamise või rakendamise küsimusist tõusetuvate tülide puhul, vaid juhtumel, kui tülid on tekkinud töötütingimuste muutmise pärast. Kui poolte vahel kokkulepe ei tule toi-

me, teatab amet pooltele kirjalikult, et tema toimetused on ebaõnnestunud. Sellejärele ei või 30 päeva jooksul muuta enne tüli tekkimist kehtivaid töötütingimusi. Samuti on võimalik tülitsevatel pooltel nõuda vahekohut, milline koosneb pariteetselt tööandjate ja kutseühingute esindajaist, kes erapooletu esimehe valivad. Vahekohus toimetab uurimispõhimõttel tõendite kogumist, kusjuures kohtud peavad ametit sealjuures abistama nende käsutada olevate sunnivahenditega. Vahekohtu otsus on kaevatav kohtu korras ja on sundlik, kuid vahekohtu ettepaneku tagasilükkamine ei tähenda mingi seadusliku kohustuse rikkumist.

Kui ükski nimetatud vahenditest ei vii sihile, võib president nimetada iga üksikjuhu puhul erilise ameti, mille ülesandeks on asjaolustikku kõigeüldiselt uurida ja esitada presidendile vastav aruanne. 30 päeva jooksul aruande esitamisest ei või, välja arvatud juhtum, kui tülitsevad pooled selles kokku lepivad, muuta töötütingimusi.

Kõigi nende seaduste põhiseadusepärasus on tunnustatud kõrgema kohtu poolt. Wagner'i seadus ei ole kehtiv raudteetöö suhtes.

1938. a. osutus tarviliseks rakendada töötülide lahendamiseks ettenähtud menetluskorda raudteel. Raudteeseltsid, olles majanduslikes raskusis, kavatsesid kärpida tööliste palku. Läbirääkimised ettevõtjate ja kutseühingute vahel ei annud tulemusi, vahekohtu ettepanek lükati tagasi, lihing ei annud tulemusi. Sellejärele nimetas president Roosevelt erilise ameti asjaolustikku uurimiseks. Sellega välditi palkade vähendamine ja streik.

Tööandjate vastutust õnnestumise ja puul laiendati 1908. a. ka juhtudele, mil õnnetus oli tekkinud tööliste enese või teise tööliste ettevaatamatus tagajärjel, ja samuti juhtudele, mil seni vastutust polnud sellepärast, et tööline teadlikult ja vabatahtlikult oli ohu enesele võtnud.

Kaevandustöö.

Kaevandustöö korraldamisega tegeles parlament juba 1917. a. maailmasõja õhkkonnas, luues erilise asutuse, mis mõjus kutseühingute tunnustamisele, kuid teostas ka hinna- ja müügikontrolli. Sõja lõppemisel likvideeriti see asutus. Sellega olid võetud pidurid tööjõu piiramatult ja takistamatult eksploateerimisel kaevandustöös. 1933. a. söekaevandused allutati esmalt NIRA eeskirjadele. Veel NIRA kehtivuse ajal (1935) aga andis parlament eriseaduse kaevandustöö korraldamiseks, milline ka oma sissejuhatuses toonitab, et kivisöö tootmine puudutab vahetult osariikide vahelist kaubandust ja sellepärast selle tootmine peab olema seaduseandlikult korraldatud. Seadusega kutsuti siseministeriumi juures ellu eriline komisjon, kellele anti õigus töö- ja palgatingimusi kujundada ja nimelt kokkuleppe vormis. Et söetootjaid sundida ühinema komisjoni kokkulepetega töö- ja palgatingimuste üle, nähti ette 15-protsendiline läbikäigumaks söe produktioonile, millest söetootjad saavad % tagasi, kui nad komisjoni poolt väljatöötatud töö- ja palgatingimustega ühinevad. Töö- ja palgatingimuste kujundamine peab liikuma tööliste ühinemisõiguse, kollektiivsete läbirääkimiste, kutseühingute koosolekute vabaduse jne. suunas. Edasi sätib seadus, et need kokkulepped, mis saavutavad teatava ulatuse, muutuvad üldsunduslikeks.

Kõrgem kohus ei tunnistanud seda seadust põhiseadusepäraseks, leides, et üldsunduslikuks

muutumine ei tähenda muud kui enamusele võimu andmist töö- ja palgatingimusi määrata, s. o. aga õiguse seaduseandluseks, mida ei saa teistele, pealegi eraisikutele, üle kanda. Väidet, et kokkulepete sõlmimine on vabatahtlik, kummutas kõrgem kohus väitega, et läbikäigumaks on karistuseks neile, kes kokkuleppeid ei sõlmi, mispärast seadusel on kogu ulatuses sundiv iseloom. Riikidevahelise kaubanduse korraldamise alusel ei saavat käesolevat seadust anda, sest töösuhted olevat kohaliku iseloomuga.

Nimetatud seadus tunnistati kehtetuks enne kui ta sai kogu ulatuses rakendamiselegi tulla. Praegu sõetöö on sätitud Wagner-seadusega.

Sadama- ja laevatöö.

Ka sadama- ja laevatöö on praegu Wagner-seadusega korraldatud. Need sadamatöölised, kes tegelevad laadimisega raudteel, alluvad ka veel raudteetööd sättivale erieeskirjadele.

1936. a. kutsuti seaduseandlikul teel ellu eriline komisjon palga-alammäärade ja töötingimuste fikseerimiseks. 1938. a. nimetatud komisjon nõudis raudteetöös kehtiva töötülide lahendamise korra laiendamist ka laevatöölisele, mis ka sündis. Selleks otstarbeks loodi eriline amet, mis poolte taotlusel tegevusse astub, kuid ka oma algatusel võib hakata menetlema.

Hinnanguid ja tulemusi.

Eelmisest pikemast ülevaatest nähtub, milliseid raskusi võites ja kõrvaldades kasutades tööõigus on pidanud arenama sellisel tüüpiliselt liberalistlikul maal, kus kõik sotsiaalsed vahekorrad olid jäetud individuaalse lepingu vabaduse, s. t. tööandja, otsustada. Et tööõigus neist tõkkeist hoolimatult on suutnud ennast võimsalt panna kehtima, see tõendab ühtlasi selle õiguseharu vajadust ja suurt elujõudu.

Ameerika tööõiguse viimaseaegses arengus võib tähele panna teatavaid sihtjooni, millised esinevad

ka ühiskondliku elu teiste alade kujunemisel ning samuti avalduvad teiste maade tööõiguse arengus.

Ka tööõiguses avaldub suund lasta majanduslikel huvirühmal ametlikult kaasa rääkida oma huvialade õiguslikul korraldamisel ja piiritlemisel ja neile ulatuslikult üle kanda õigus määrata normide sisu, mis korraldavad nende vastastikuseid suhteid. Luuakse asutisi, kuhu ametiisikute kõrval kuuluvad ka poolte esindajad ja millised toimivad seaduseandlus- ja kohtuasutiste taoliselt. Ühendriikides võidab pinda ühiskondlike huvirühmade koostöö mõte, huvirühmade, keda varem peeti üks-teisele vaenulisteks.

Kõige selle kõrval aga püsib kutseühingute tegelaste ja nende sõprade seas veendumus, et streigiõigus on vajaline ja paratamatu vahend töötülide lahendamiseks siis, kui muud abinõud ei anna tulemusi. Streigiõigust käsitletakse teatavas mõttes põhiõigusena töösuhetes, kuigi streigiõigus riigitöölise, raudteetöölise, sadamatöölise ja meremeeste suhtes on praktiliselt peaaegu täiesti piiratud. Ei ole arvata, et seaduseandlikult Ühendriikides streigiõigust asutakse piirama, näiteks raudteel kehtivatele eeskirjadele vastavalt. Ei ole ka arvata, et Ühendriikide kohus uuesti pöörduks möödunud sajandi radadele. Küll aga võib arvata, et lihingut sättivaid eeskirju veelgi laiendatakse ja täiendatakse, kuid selle eesmärgiks oleks üksnes töövõtlusi ja neid juhtivaid keskusi reguleerida ja hoida teatavais piires.

Majanduslike huvirühmade koostöö mõte kasvab ka majanduslike võitlusorganisatsioonide vahel ja see mõte ei tarvitse olla sugugi lepitamatus vastuolus eespoolkäsitletud streigiõiguse põhimõttega. Iseloomustav on Ph. Murray vasemradikaalse (CIO) tööstusharu terasetöölise liidu esimehe seletus: Meie peame nüüd sõjakäiku oma liikmete seas nende kasvatamiseks tööliste ja tööandjate koostöök. Vastastikused huvid on paremini siis kaitstud, kui mitte alati üksteise vastu, vaid ka koos töötatakse.

Tallinna Ühise Haigekassa ravihoone saamisluгу

Oma maja küsimus tõusis üles juba Tallinna Ühise Haigekassa tegevuse alguses, kuid mitmesugused raskused, mis peagi järgnesid, sundisid selle küsimuse lükkama edasi. 1925. aastal, kui haigekassa võttis enda kätte haigekassa liikmete ravi korralduse, tõusis küsimus uuesti aktuaalselt päevakorradele, sest seoses kassaliikmete ravi korralduse ülevõtmisega avas juhatuse apteegi ja raviasutused, mis vajasisid peavarju. Esialgu jäi raviasutuste võrk täiel määral välja kujundamata, sest Tallinna arstkonnanaga kokku leppides võtsid viimased kassaliikmete ja nende perekonnaliikmete ravi kindla kuutasu eest enda kätte. Sel korral kehtiv olukord, aasta-aastalt suurenenud arstide tasud ja tollekordne arstide streik viisid haigekassa majanduslikku raskusse. Haigekassa asus siis, s. o. 1929. a., oma raviasutuste-ambulatoriumide ja muude raviasutuste lõplikule väljakujundamisele, millede tegevuse algamisega seisukord märksa paranes, kuid raviasutuste üürid nõudsid ka suuri väljaminekuid. Asuti jälle maja

omandamise küsimuse juure ja, et vahepeal haigekassa seisukord oli paranenud, teostati maja omandamine 1934. a., s. o. osteti Tõnismäele nr. 5-a valmisolev maja, millesse pärast vastavat ümberehitamist avati haigla ja paigutati ambulatooriumid ja muud raviasutused. Eelnimetatud maja omandamise puhul oli haigekassa liikmete ja perekonnaliikmete arv kokku ligi 30.000. Oldi arvamisel, et see maja rahuldab haigekassa nõuded vähimalt 10 aasta jooksul. Majandusliku kriisi lõppemisega hakkas tõusma ka kassaliikmete ja sellega ühenduses abitarvitajate arv. Juba 1936. a. oli haigekassa raviasutustes Tõnismäel ruumide kitsikus. Tuli asuda uue ravihoone ehitamise küsimuse juure. Peakoosolek ühines juhatuse ettepanekuga ja 29. märtsil 1936. a. ta kiitis heaks juhatuse seisukoha ja lubas vastava ehituskruundi ostmiseks 60.000 krooni krediiti. Samas valiti ka juhatusele abiks 7-liikmeline komisjon. Uue ravihoone asukoha küsimust kaalutud, peeti otstarbekohaseks, et hoone asetseks Vene turu kui suu-

rima liiklemispunkti lähemas ümbruses. Peeti läbirääkimisi mitme sealse krundi omanikuga, kuid et hinnas ja muis tingimuses ei saavutatud kokkulepet, asuti krundi ostmisele mujalt. Saadi mõne kinnisvara ostumüügi asjas kokkuleppele, kuid peakoosoleku enamuse nende kinnisvarade ostmist ei pooldanud. Nii lükati peakoosoleku poolt tagasi Roosikrantsi tn. nr. 3 ja 5 ostmise ja Pärnu mnt. ja Hariduse tän. nurgal asunud ehituskrundi ostmise küsimus.

Hiljem leiti sobiv krunt Tõnismäel nr. 5, haigekassa endise hoone kõrval. Selle ostuhinnas lepiti krundi omanikuga kokku 60.000 krooni suuruses, millise eelkõikuleppe haigekassa volinike peakoosolek kinnitas 12. juunil 1937. a. ja volitas juhatus ostutehingut läbi viima.

Sama krundi peale ehitati haigekassa uus ravihoone, mille avamise aktus toimus 30. septembril 1939. a. Ravihoone plaani valmistas arhitekt E. Lohk. Ehitustööd viis läbi ehituskontor a/s. „Beton“ ja keskkütte ning vesivarustuse oma puurkaevuga ehitas ja seadis sisse A. Tõnisson ja Ko. Eelarve järgi läks ravihoone maksma: ehitus,

mille teostas A/s. „Beton“ — kr. 516.900.— ja keskkütte-vesivarustuse sisseseadmine ja puurkaevu ehitamine, mille teostas A. Tõnisson ja Ko, kr. 84.000.—. Kokku läks ehitus maksma kr. 605.400.—.

Ravihoone on neljakordne — Tõnismäe poolt kahe ja Hariduse tänava poolt ühe keldrikorruga. Uus ravihoone mahutab eneses: haigekassa apteegi, mis võtab enda alla Tõnismäe poolse maja osa kolm korda (1. kord ja 2. keldrikord), haigekassa kantselei, elektrivarustused, masseerimisasutuse, hammaste ja suuhaiguste ambulatooriumi, polikliiniku, milles on 22 arstikabinetti ja operatsiooniruum ambulatoorseid haigete jaoks, vesiravila, haigla ja raviasutuse pesuköögi ja gaasivarjendi 300 inimese jaoks. Pealeselle on korterid majahoidjale ja kütjale. Ravihoone maht on üle 23.000 ruumimeetri. Raha maja ehitamiseks saadi 600.000.— krooni suuruses summas pikaajalise laenuna Pikalaenu Pangast Vabariigi Valitsuse garantii vastu.

Haigekassa liikmete arv 1. sept. 1939. a. oli 35.927 ja abiõiguslike perekonnaliikmete arv 20.579, kokku 56.506.

Põlevkivitööstuse töoliste elutase

Riigi Statistika Keskbüroo on uurinud ka põlevkivitööstuse töoliste leibkondade büdžetti. Saadud andmete põhjal avaldab H. Reiman kokkuvõtet „Eesti Statistika“ kuukirjas nr. 212 (7) 1939. a.

Uuritud on vaid 13 leibkonna tulusid ja kulusid. Et saada õiget pilti, selleks on uurimiselaluste perekondade arv liig vähene. Siiski ka neilt saadud andmetest võib saada mõningat ligilähedast ülevaadet. Uuritud perekonnad on pärit peamiselt Kiviõlist ja Küttejõust. Uuritud leibkonnad on keskmiselt 3,9 liikmega. Leibkonna keskmine tulu aastast on 1438 kr. või kuu kohta ümarguselt 120 kr. Põlevkivitööstuses oli keskmine teenistus uurimisaja kestes meestel kuus 88 kr. 64 s., kuna aga uuritud leibkondade peade peatöökoha keskmine teenistus oli 96 kr. 54 s. Uurimisest on huvitavaim osa väljaminekud ja nende jagunemine. Keskmine väljaminek ühe täistoidustatu kohta on suurem kui võrdluseks võetud tööstustöoliste rühmal — 44 kr. 39 s. Leibkonna kohta jagunevad väljaminekud protsentides keskmiselt järgmiselt: toitlus 49,6, alkohol ja tubakas 6,2, korter ja korterisisustus 11,1, küte ja valgustus 3,5, riietus ja jalanõud 17,7, puhastus 1,3, arstiabi ja tervishoid 0,6, kindlustus 2,5, maksud 0,5, haridus ja kultuur 2,8, side ja liikumine 1,6, väljaselavate perekonnaliikmete ülalpidamine 0,3, palgad ja heategevus 1,5, ärilised kahjud 0,4, mitmesugused muud tarbimiskulud 0,4. Kapitali kogumine 8,0, võlgade tasumine 5,6 ja üleskirjutamata kulud 1,5. Alkoholi tarvitamine on suurem kui teistel tööstustöolistel. Kortेरikulud on väikesemad. Ka kehakattekulud on põlevkivitööstuses suuremad kui mujal tööstustes, madala-

mad on haridus- ja kultuurikulud, eriti kooli, kirjanduse ja raadio kulud, kuna kino kulud on kõrgemad kui tööstustöolistel.

Põlevkivitöoliste toitluskulu ületab vastavas jõukusrühmas tööstustöolisi kõigepealt leiva, jahu ja tangude kulu ja teiseks eriti liha ja lihasaaduste kulu alal. Suurem on ka suhkru kulu, pisut ka maius- ja maitseainete kulu, kuna väiksema osatähtsusega on piim, piimasaadused, munad, aedvili, kartulid, puuvili, marjad, taimevõi ja rasvad, koorevõi, rasvained, kalad ja ka karastusjoogid. Võrdsest väikesest osatähtsusega aga on kaunviljad.

Sõjaaeg, mille kaasas käib elumaksumuse kiire tõus, muudab tunduvalt töoliste leibkondade elutaseme pilti, nii et seniseil uurimisel on peagi vaid ajalooline tähtsus ja neid võib kasutada võrdluseks, ilma et neist enam saaks tänapäeva olukorra kohta ligilähedastki pilti.

Haigekassade elust

Tallinna Ühise Haigekassa uue ravihoone avamine.

Haigekassa uue ravihoone avamisaktus oli laupäeval, 30. sept., kl. 16.45 uues kantseleisaalis umbes 600 inimese osavõtul. Aktusele olid kutsutud peale haigekassade ja töoliste kutseühingute ka valitsuse, valitsusasutuste, kodade ja teiste organisatsioonide esindajad, kes olid ka rohkel arvul ilmunud.

Avas esimees A. Pirson, tervitades osavõtjaid. Vaimuliku talituse pidasid õpetaja F. Stokholm ja ülempreester N. Pätts. Kõnega esines sotsiaalminister O. Kask, õnitledes presidendi, valitsuse ja enese poolt. Järgnes riigihümn. Hoone saamisloost andis

ülevaate esimees A. Pirson. Ülevaade on avaldatud käesolevas numbris teisel. Tallinna Töölismuusika Ühingu orkester kandis aktusel ette Lemba „Piduliku avamängu“ ja Litolffi „Robespierre“i.

Tervitusi öeldi rohkesti. Eesti Haigekassade Liidu poolt märkis L. Johanson, et uus ravihoone on rajatud tööliste kahele tähtsamale õigusele. Esimene õigus on pärit 1724. aastast, kus anti ukaasiga vabrikutööliste õigus vabriku valdajalt maksuta arstiabi saamiseks. 215 aasta kestes on see arstiabi korraldus laienenud ja muutunud, ka maksuta arstiabi kandjad ja ravimeetodid on muutunud, kuid õigus ise püsib. Loodetavasti jääb tööliste hinnata ravi saamise õigus püsima edaspidigi. Teine õigus on pärit 1917. a., see on: haigekassa omavalitsus, mis on 22 aasta kestes osutunud õigeks, tarviliseks ja otstarbekaks. Just haigekassa omavalitsus on ehitanud sellegi tarvilise hoone. Kõneleja loodab, et ka see õigus jääb püsima, et haiguskindlustuse ulatust laiendatakse ja sotsiaalkindlustust täiendatakse eeskätt vanade, invaliidide, leskede ja vaestelaste, aga ka töötute kindlustamisega. Järgnesid tervitused haigekassade poolt. Esindajaid oli tulnud Tartu üldhaigekassast — A. Assor, Balti Puuvillavabriku haigekassast — V. Ado, Rakvere ühishaigekassast — V. Luksopp, Tallinna linnaettevõtete haigekassast — J. Pink, Viljandi ühishaigekassast — P. Paal, Paide ühishaigekassast — K. Oebius jne. Teine osa haigekassasid tervitas telegrammi teel, nagu ka hulk teisi organisatsioone. E. Töölisüh. Keskliidu poolt ütles tervitusi O. Ruus. Järgnesid tervitused paljudelt kutseühingult: tekstiilitöölise ühingult (E. Kadakas), metallitöölise ühingult (J. Karask), rätsepatöölise, elektrikute ja teistelt kutseühingult. Ehitus- ja puutöölise ühingu esindaja A. Piht peatus kutseühingute ja haigekassade koostöö juures, märkides neid raskusi, mis kutseühingul varem, aga eriti just viimasel ajal, on tulnud kanda. Organiseeritud tööliste aga võivad need raskused ja jätkavad lakkamatult tööd tööliste elutaseme tõstmise, sotsiaalkindlustuse väljaarendamise, töö- ja elutingimuste parandamise ja tööliste õiguste eest, hoolimata sellest, et nii mõnigi töölisliikumise tegelane peab kannatama.

Peaaegu kõigist haigekassade ja kutseühingute esindajate sõnavõttudest käis punase niidina läbi tahe, et tööliste õigusi sotsiaalkindlustuse alal ei kärbitaks, haigekassade omavalitsus säilitatakse ja sotsiaalkindlustust laiendatakse.

Autojuhtide kutseühingu ja „Üürnike“ seltsi esindaja Maikallo juhtis tähelepanu tööliste korterite viletsusele, mis põhjustab haigestumisi. Haigemaja ei ole eesmärk, vaid abinõu, mille teevad tarviliseks rasked ja ebaterved töötingimused ja viletsad korteriolud. Tuleb töölisegi kodu ja elutingimused muuta nii terveks, et haigemajade järgi väheneks tarvidus.

Järgnesid tervitused Töölistkoja (J. Kurvits), Eraametnike Koja (A. Oinas), Arstide Koja (dr. Lübeck), Kaubandus-

tööstuskoja (J. Puhk) ja teiste organisatsioonide poolt.

Lõppsõna ütles esimees A. Pirson, märkides järgmistele vajalike asutustena haigekassa sanatooriumi ja puhkekodu.

Tutvuti hoone ruumidega, millele järgnes „Pariisi“ ruumides ühine õhtusöök, millest võtsid osa sotsiaalminister O. Kask, Sotsiaalministeeriumi direktorid J. Sonin ja P. Margna, vanem tööinspektor J. Põllupüü, tööinspektoreid ja teisi ametnikke, majandusministri abid ja direktorid, pankade ja kodade esindajad, haigekassa arstid, apteegi, haigla ja kantselise personaal, volinikke, haigekassade ja organisatsioonide esindajaid jne.

Koosviibimine, kus nooremad tööliselaulsid ühiselt ka töölislaule, kestis kuni kella 3-ni homm.

Tallinna Ühise Haigekassa tegevusest.

Tallinna Ühine Haigekassa tegutseb juba 20 aastat. Läänud tegevusaasta oli rahuldav. 1. jaan. 1938. a. oli liikmeid 30.368 ja perekonnaliikmeid 16.965, aasta lõpul: liikmeid 32.690 ja perekonnaliikmeid 18.740. Kassaliikmete keskmine päevapalk oli: 1933. a. ja 1934. a. Kr. 2.32, 1935. a. — Kr. 2.39, 1936. a. — Kr. 2.50, 1937. a. — Kr. 2.65, 1938. a. — Kr. 2.81. Tulusid laekus Kr. 1.957.940.70, üle esialgse eelarve Kr. 179.377.01. Kulusid oli: haigusabirahadeks meestele — Kr. 291.193.87 ja naistele Kr. 120.559.81; sünnitusabiraha Kr. 12.912.10; matusabiraha Kr. 15.085.81. Toetusraha perekonnaliikmeile: matuseraha Kr. 6.138.40; perekonnaliikmete ravikulud: Kr. 226.337.53. Valitsemiskulud Kr. 75.513.38; varade soetamine Kr. 61.673.83, amortisatsioonid Kr. 2.321.93, erifondide arvele on kantud Kr. 50.000.—; võlgu on kustutatud Kr. 927.41; ravigapitali puudujäägi kattteks on läinud Kr. 393.905.52. Muud kulud Kr. 1.747.86. Stipendiumid Kr. 800.—. Kantud tagavarakapitali arvele Kr. 72.229.68. Apteegi 1938. a. puudujääk oli Kr. 26.593.05.

Kassa rahaline seisukord oli stabiilne.

Ravikabinetti täiendati. Osteti 2 uut röntgeni-aparaati, neist suurem ja täielisim Eestis maksis ligi 40.000 kr. Haigla juure ehitati külmutushoone toiduainete alahoidmiseks. See maksis üle 15.000 kr.

Haigekassa raviasutustes töötas aasta lõpul 53 arsti, 19 hambaarsti, haiglas 49, apteegis 103 ja kantselise 47 isikut. Ambulatooriumides oli aasta jooksul abitarvitajaid 386.351 isikut; üksikvisiidi hind oli 53 senti. Laboratooriumis tehti 46.798 analüüsi, üksikanalüüsi hind oli 72 s. Elektriravi ja masseerimise asutuses tehti 71.910 toimingut, keskmine hind 35 s. Plombeeriti 31.481 hammast, üksikplommi hind Kr. 126. Hammaste väljatõmbamisi, puhastamisi, igemete ravi jne. oli 33.444, üksikhind 63 s.

Haigekassa haiglas oli aruandeaastal 3.126 haiget 45.588 haiguspäevaga, erahaiglais ja sanatooriumides 2688 kassaliiget 61.572 ravipäevaga.

Haigekassa haigla andis haigekassale aasta jooksul puhaskasu Kr. 28.758.53.

Haigekassa apteegis valmistati aasta jooksul arstirohte 242.674 rohutähe järgi, neist 213.921 haigekassa arvel kassaosalistele ja 28.753 maksulist.

Prille anti haigekassa apteegist arstitähe järgi kassaliikmeile 2736.

Keskmine rohuretsepti hind oli Kr. 1.63, mis on kõrgem kui eraapteekides.

Apteegi 1938. a. kahju on tingitud sellest, et 1937. a. inventuuri tegemisel oli ekslikult arvestatud kaupa ligi 25.000 kr. võrra rohkem kui tegelikult oli. 1938. a. parandati see viga. Sama summa võrra oli siis ka 1937. a. puhaskasu suurem. 1938. a. tõstis apteegi kulusid ka uus farmakopõa.

Aptek andis haigekassaosalisele antavate rohtude pealt hinnaalandust 35%, mis andis haigekassale aasta jooksul kokkuhoidu Kr. 122.101,39. Eraapteegid annavad hinnaalandust vaid 0—20%.

Paljud käitised varjavad haigekassamakse. Selle takistamiseks on ametis 7 kontrollametnikku. 1938. a. revideeriti 745 käitist ja avastati haigekassale tasumata kindlustusmakse Kr. 40.892,16. Valeteadete andmise eest on tööinspektori kaudu vastutusele võetud 62 käitise valdajat. Tavaliselt on neid karistatud tingimisi 2 nädalast kuni 3 kuuni.

Haigekassamaksu nõuti politsei läbi sisse 1922 juul.

Kohtuprotsesse algatati 103, need on peamiselt ravivõlgade nõudmised haigekassa liikmeilt ja tööõnnetuste abirahade nõudmised kindlustusühingult ja käitistelt.

Volinike peakoosolekuid peeti 2, juhatuse koosolekuid 106, revisjonikomisjoni koosolekuid 111. Juhatuses oli 11 liiget, revisj-komisjonis 5.

Kuidas käituda tööõnnetuse puhul. Selle kohta on Tallinna ühine haigekassa saanud käitistele järgmise ringkirja:

Arusaamatuste vältimiseks, mis on seoses tööõnnetustega, juhib haigekassa juhatuse kõikide kassaliikmete ja käitiste juhatajate tähelepanu alljärgnevatele asjaoludele.

Käitise töötades või mujal käitise ülesannete täitmisel vigasaanud haigekassaliikmed on kohustatud viivitamata teatama vigastumisest käitise juhatajale või selle asemikule, teatades ühtlasi tööõnnetusjuhtumi pealtnägijate nimed.

Tööõnnetusjuhtumi teatamisel käitise juhatajale või asemikule tuleb nõuda tööõnnetuslehe (punase lehe) väljaandmist, mis täidetult ja allkirjutatult käitise juhataja või tema asemiku poolt antakse vigasaanule ravi saamiseks haigekassa raviasutustes ja esitamiseks haigekassale tööõnnetusabiraha saamiseks.

Käitise töö või ülesannete täitmisel saadud vigastuseks loetakse mitte ainult haavamisvigastused, vaid igasugused terviserikked (nende seas ka närvi- ja vaimuhaigused), kui need on tekkinud mehaanilise, termilise, elektri või mõne muu tervistrikkuva mõju järsu tegevuse läbi.

Vigasaanute arvamised, nagu ei väärriks tühised vigastused tähelepanu ja teatamist käitise juhatajale, on ekslikud, sest tihti juhtub, et tühisest haavast tekib veremürgitus, mis lõpeb kassaliikme surmaga.

Juhtudel, kui vigasaanud ei ole õigeaegselt teatanud tööõnnetusest, tekivad raskelt lahendatavad olukorrad, mis kahjustavalt mõjutavad vigasaanut ja surma korral järelejäädud perekonnaliikmeid.

Mida tuleb teha juhil, kui käitise juhataja keeldub tööõnnetuslehte (punast lehte) välja andmast kas hilinenud teatamise pärast või muul põhjusel?

Sel juhul tuleb viivitamata pöörduda politseijaoskonda, kus vigasaanu elutseb, politseiliku protokollist koostamiseks tööõnnetusjuhtumi kohta. Politseijaoskonnas tuleb teatada tööõnnetusjuhtumi aeg, koht ja pealtnägijate nimed ning kirjeldada ühtlasi täpselt õnnetusjuhtumi tekkimist, siis tähelepanelikult ära kuulata koostatud protokollist ettelugemine ja ebatäpsuste leidmisel nõuda nende parandamist.

Pärast pealtnägijate politseiliku ülekuulamist tuleb esitada haigekassa juhatusele ärakiri politseiliku protokollist ühes arsti tööst vabastamise tunnistusega ja käitise töendusega, millal vigasaanu on töölt ära jäänud. Tööõnnetusjuhtumi tunnuste olemasolul annab haigekassa juhatuse välja tööõnnetuslehe (punase lehe) politseiliku protokollist põhjal.

Vigastumisel tuleb ilmuda otsekohe haigekassa raviasutusse abisaamiseks. Vigasaanute saatmised kindlustuseltside arstide juure pärast vigastumist on õigustamatud, sest haigekassa liikmete ravi teostab haigekassa. Kui vigasaanud ei rahulda haigekassa arstiabi korraldust ja ta arstib end omal kulul, võib vigasaanu tööõnnetuste läbi tekkinud haiguse ravikulude tasumist nõuda vastavalt kindlustusühisuselt.

Tööõnnetusjuhtumite teadaannete ja lõpp-teadaannete täitmise haigekassa arstide poolt on alates 1. septembrist 1939. a. maksuline, nimelt Kr. 0,75 iga teadaandele täitmise eest, mida on kohustatud tasuma õnnetuskindlustusühingud, kui kindlustusühingud ei ole pannud teadaannete täitekulusid ettevõtjate peale, nagu seda on teinud tööõnnetuste kindlustusühing „Ühisoma“ oma põhikirja § 30 järgi.

Narva linaketramise manufaktuuri haigekassa peakoosolek oli 19. sept. s. a. Koos oli 30 volinikust 27. Koosoleku avas esimees A. Müürsepp, kes ka juhatajaks valiti. Protokollis haigekassa ametnik M. Ernits. Esimehe A. Müürsepa poolt ettekantud aruandest selgus, et tänava nu kaheksa kuu jooksul sisse tulnud kr. 25.033,44 ja välja läinud kr. 29.641,24. Puudujääk kr. 4.607,80 kaeti tagavarakapitalist. Perekonnaliikmete abistamiseks oleks võinud seaduse järgi kulu tada 1/3 liikme- ja juuremaksudest, kulus aga enam: kr. 8.063,91 asemel kr. 9.252,54. Ülekulutus on siin kr. 1.188,63. Peakoosolek kohustas juhatust kiireimas korras leidma abinõusid tulude ja kulude tasakaalustamiseks. Põhikiri otsustati muuta nii, et revisjonikomisjon valitakse senise ühe asemel kaheks aastaks, nagu juhatusk. Juhatusse valiti: Albert Müürsepp (19 h.), H. Jakobson (19 h.), Robert Trigman (14 h.), Johannes Issi (10 h.), August Rõõmus (7 h.). Juhatuse liikmete asemikeks said: Arnold Rink, Peeter Mets ja Viktor Tennison. Revisjonikomisjoni valiti: Aleksander Vellman, Ivan Arhangel'sky ja Adolf Hein, asemikeks: Arnold Pool, Viktor Saar, Boris Petrov. Haigete kontrollorideks valiti: Arnold Pool, Viktor Saar ja Gustav Kukk. Lõpuks rahuldati ühe kassaliikme palve abistamise asjus.

Sotsiaalkindlustus

Daani tööpuuduse vastu kindlustamise kassadest. Daani tööpuuduse vastu kindlustamise kassadel oli 456.000 liiget. 1937/38. a. tegevuse aruande järgi oli kassade kogu sissetulek 88,2 miljonit krooni. Väljaminekuid oli samal ajal 88,3 miljonit krooni. Suurima osa väljaminekuid moodustas muidugi töötute liikmete abistamine. Aasta jooksul makseti toetust kokku üle 28 miljoni töötaoleku päeva eest. Seega on tööpuudus Daani ühiskonnale alatiseks raskeks koormaks. Suurim raskus lasub organiseeritud töölistel. Kassa liikmed maksid keskmiselt 96 krooni aastas liikmemaksu tööpuuduse vastu kindlustuse kassasse.

Sotsiaalpoliitika Šveitsis. Šveitsi kuukiri „Gewerkschaftliche Rundschau“ oma käesoleva aasta augustikuu-numbris avaldab huvitava ülevaate sotsiaalpoliitilise tegevuse kohta Šveitsis 1939. a. esimesel poolel.

Käesoleva aasta algul ilmus tööliste vanuse alamäärade seadus, mis ühtlasi laiendab koolikohustust 15 eluaastale ning tähendab rahvakooli väljaehitamist. Pealeselle anti kantoneile volitus omalt poolt veelgi kooliaega pikendada üle 15 aasta ja noortele keelda tööprotsessi astumine sundusliku koolikohustuse väitel. See seadus hakkab kehtima 1. märtsil 1940. a.

Aprillis avaldati liidu nõukogu poolt rahvusvaheliste konverentside poolt vastuvõetud konventsioonide ratifikatsioonide nimestik. Terve rea konventsioonide võib Šveitsis otsekohe ratifitseerida, kuna nende nõuded seal juba tegelikult on teostatud, nagu konventsioonid põllutöölise organiseerumise vabaduse, mitte enese soovil töötaks jäänute toetuse ja kindlustamise ja kõrgehituste töödel õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise kohta. Teised konventsioonid vajavad enne teatavate ettepanekute teostamist, nagu palga alamäärade kindlaksmääramine — kodutöö seaduse vastuvõtmist, tinavaalge tarvitamise kohta — ühe kavatsusel oleva seaduse kehtimapanekut. Emade, enne ja pärast sünnitamist, tööaja konventsiooni vastuvõtmine nõuab emadekindlustuse teostamist. Kuna Šveitsi õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse ulatus konventsioonist erineb, siis ei saa praegusel hetkel konventsiooni ratifitseerida.

Käesoleva aasta juunis avaldati vanaduse ja järelejäänute kindlustusele ülemineku määrused. Nende määruste järgi annab liidu valitsus 1. jaanuarist 1939. a. kuni 31. detsembrini 1941. a. kantoneile ja üldistele hoolekandeametustele 18 miljonit franki toetust raukade, leskede, vaestelaste ja vanemate majanduslikel põhjusil töötaks jäänud isikute toetamiseks. Nimetatud 18 miljonit franki jaotatakse järgmiselt: 15 miljonit kantoneile raukade, leskede ja vaestelaste ning vanemate töötute toetamiseks — mõlemad toetusel selle suhte järgi, mis liidu nõukogu raukade, leskede ja vaestelaste ning vanade töötute arvu järgi kindlaks määrab. 1,5 miljonit antakse Šveitsi vanade asutustele, 0,5 miljonit noorte eest hoolitsemise asutustele ja 1 miljon liidu nõukogule vanadus- ja järelejäänute

kindlustuse toetamiseks. See otsus jõustub tagantjärele, alates 1. jaanuarist 1939. a., ja kehtib 31. detsembrini 1941. a.

Arstide päev Tšiilis. Käesoleva aasta jaanuaris peeti Töökindlustuskassa algatusel Santiagos arstide päev, millest võttis osa ligikaudu 100 arsti. Päeval arutleti peaaegselt tööliste sotsiaal- ja arstiteaduslikke küsimusi.

Kutsehaiguste vastu kindlustamine Ekuadoris. 5. aug. 1938. a. tööseaduses on loetletud kutsehaigused, millele puhul töölistel on õigus nõuda kahjutasu. Samas raamatus on tähenatud ka töövõtjate liigid, kelle kohta on maksev sotsiaalkindlustus.

Kutsehaigused Suur-Britis. Tööliste kongressi poolt on ministrile tehtud kutsehaiguste kohta ettepanek, et otstarbekohaste abinõudega kergendada praktiseeriva arsti ülesandeid ja anda aluseid statistikale, mis annaks parema ülevaate kutsehaigustest ja nende sagedusest.

Töökaitse

Riigikohtu põhimõtteline otsus ületunnituste asjas.

Küsimusele, kas kokkulepe töandja ja tööliste vahel, et ületunnitöö eest makstakse sama tasu mis normaaltundide eest, omab seadusliku jõu ja on kehtiv, vastas Riigikohtu tsiviilosakond eitavalt (t. 2 — R — 1939. a., 25. V 1939. a.), muutes seega kardinaalselt oma senist seisukohta ületunnituste suhtes ja seda tööliste soovitas suunas, kindlustades tegelikult ületunnituste kättesaamist.

Otsuses seletab Riigikohus, et Tööstuslike käitiste tööaja seaduse eesmärgiks oli viia ellu 8-tunniline tööpäev. Arvesse võttes seda eesmärki ja silmas pidades tööinspektsiooni ülesandeid seaduse täitmise järele valvamisel, ning tööõiguse sundivat iseloomu üldse, tuleb tunnista tühiseks kokkulepped, mis näevad ette pikema kui 8-tunnilise normaaltööpäeva, või 48-tunnilise normaaltöönädala, sest nad oleksid seadusevastased (BES § 2922). On aga tühiised seesugused kokkulepped tööaja pikkuse kohta, siis on ka tühiised kokkulepped töandja ja tööliste vahel, mis näeksid ületunnitöö eest ette vähem kui 50% suurema tasu kui normaaltööajal. Sellepärast ei vääri tähelepanu väited, nagu kaotaks tööline õiguse tasu peale ületunnitööde eest põhjusel, et tööline on pikema aja, isegi aastate, jooksul palga vastu võtnud ja ei ole selle vastu protestinud, et tema ületunnitööid tasutakse samal ajal nagu normaaltöötunde. Sel asjaolul võib tähtsust olla selle tõendamisel, kas ületunnitööd on üldse tehtud või ei ole, sest palga vastuvõtmine aastate jooksul ilma protestimata loob loomulikult eelduse, et töölistel töandja vastu mingeid nõudeid ei ole ja et ületunnitööd ei ole tehtud. Kui aga ületunnitöö tegemine on vastuvaidlematult teostatud, siis ei mängi palga vastuvõtmine normaaltöötundide eest ilma protestita mingit rolli, sest siis on tegemist kas ühekülgsel lepingu murdmisega töandja poolt, mille vastu tööline ükskõik missugusel kaalutlustel ei protesti, või jällegi kokkuleppega töandja ja

töölise vahel, et viimane teeb ka ületunnitööd normaaltasu eest, missuguse tehing aga kui seadusevastane on tühine ja tööline on õigustatud igal ajal ületunnitöö eest tasu nõudma.

Kas võib juba määratud õnnetuspensioni suurust mõjutada juhendite muutmine, mille alusel määratakse töövõime kaotust terviserikete puhul?

Tööstusliku töö seaduse IV jaotuse IV peatikk, milline käsitleb tööliste kindlustamist õnnetusjuhtumite vastu, näeb ette korra juba määratud pensionide suurendamist, vähendamist või maksmise lõpetamist töövõime kaotuse määra muutmisel. Nimelt sätib tähendatud seaduse § 433, et kolme aasta jooksul, pensioni määramise otsustamise päevast arvates, hoolimata sellest, missuguses korras see määramine sündis, on kummalgi poolel õigus, mitte sagedamini kui üks kord aastas, nõuda uut arstlikku läbivaatust pensioni suuruse muutmise või maksmise katkestamise mõttes, pensionäri tegelikule töövõimele vastavalt. Suurendatud määral pensioni maksimist toimetatakse ainult uuesti läbivaatamise nõudmise ajast alates ja ainult sel juhtumil, kui töövõime seisukorra halvenemise põhjused on esialgse õnnetusjuhtumi läbi saadud kehalise vigastusega ühenduses; pensioni vähendamise alandatud määral või pensioni maksmise lõpetamine sünnib poolte sellekohase kokkuleppe või jälle kohtuotsuse tegemise päevast alates.

Eelnevast järeldub, et pensioni suurus võib muutuda ühes või teises suunas ainult olenevalt töövõime kaotuse muutmisest ja nimelt olenevalt tervisliku seisukorra tegelikust halvenemisest või paranemisest. Kui tervislik seisukord jääb muutumatul endiseks, siis ei saa ka pensioni määr muutuda.

Töövõime kaotus määratakse kindlaks sellekohase tabeli alusel. Kuni 1. märtsini 1938. a. kehtisid sel alal Tervishoiu Nõukogu poolt 1. juunil 1929 vastu võetud käsitusreeglid, mille järele ära määrata tööjõu nõrgenemist või täielist kaotust kehaliste vigastuste tagajärjel, mis on saadud õnnetute juhtumite tagajärjel (RT 1924, 87/88). 1. märtsil 1938. a. kaotasid nimetatud käsitusreeglid kehtivuse ja nende asemele astusid Sotsiaalministri poolt 24. jaanuaril 1938. a. antud juhised töövõime kaotuse määramiseks terviserikete puhul (RT 1938, 13, 117). 1924. a. käsitusreeglite ja 1938. a. juhiste võrdlusest nähtub, et juhised määravad töövõime kaotuse protsendi üldiselt madalamaks kui see oli nähtud ette 1924. a. käsitusreeglites. Järelikult, olenevalt sellest, kas rakendada 1924. a. käsitusreegleid või 1938. a. juhiseid, võib olla erinev sama terviserikke hindamine töövõime kaotuse seisukohalt. See asjaolu on aga tekitanud tegelikus elus arusaamatusi. Esineb piüid juba määratud pensione ümber arvutada, vastavalt muutunud töövõimekaotuse määratluse alustele, kuigi töövõimekaotus ise on jäänud samaseks ja muutumatuks.

Arvestades Tööstusliku töö seaduse § 433 sõnastust, mis võimaldab määratud pensioni ümberarvutamist suurendatud või vähendatud

suunas aga ainult sel juhul, kui töövõime kaotus tervisliku seisukorra mõttes tegelikult halveneb või paraneb, mitte aga sel juhul, kui muutuvad tegeliku töövõimekaotuse arvutamisalused, tuleb jõuda järeldusele, et puudub igasugune alus nõuda uut arstlikku järelevaatust, kui tööliste tegelik tervislik seisukord on jäänud endiseks. Järelikult ei saa vähendada õnnetuspensioni sel põhjusel, et terviserikkest olenevat töövõimekaotust hinnatakse madalama protsentarvuga, kuna 1938. a. juhised töövõimekaotuse määramiseks terviserikete puhul erinevad ses mõttes 1924. a. käsitusreeglitest, kui tööliste tervislik seisukord on jäänud endiseks.

Ilmar Rebane.

Pagarite öötöökeelu seaduse rikkumine kestab. Töötatakse keelatud ajal. Tööline, kes töötab ühel nädalal hommikul kella 3 alates, võib järgmisel nädalal töötada kella 5 alates. Ka sellest eeskirjast ei peeta kinni. „Post“ nr. 20 toob rea näiteid selle kohta, kuidas seaduse vastu eksitatakse.

Kollektiivlepingud Rootsis tulevad enne tähtaega muutmisele. Rootsis töötab suur osa tööliste kollektiivlepingu alusel. Kollektiivlepingud on sõlmitud kutseühingute ja tööandjate vahel. Viimasel ajal, ühenduses sõjaoludega, on ka Rootsis elukallidus tõusnud. Palga ostujõud on vähenenud. Kutseühingud leiavad, et ka kollektiivlepingus ettenähtud tööbasu tuleb tõsta vastavalt elumaksumusele juba enne lepingute tähtaaja lõppu.

Naistöötajate kasutamine masinatööstuses Jaapanis. Tokio vabrikujaooskonna politsei-prefektuur on kiitust avaldanud naistöötajatele sõjatööstuses (varustustööstus), millest ilmneb, et tuhanded naised töötavad selles tööharus, mis oma naispersonaaali valib väga hoolikalt, kuid hoolitseb ka hästi nõutava sotsiaalkindlustuse eest.

Lastekaitse seadus Venezuelas. Lastekaitse seaduse järgi kuuluvad riikliku kaitse alla kõik varanduseta ja tarvilise hoolduseta lapsed alla 18 a. Iseäranis need, a) kes on kaldumisi kuritöödeks, b) keda nende isad või hooldajad liigse tööga kurmavad, c) kellele elu, tervis ja kõlblus on hädaohus, d) kes harjumuse kohaselt hulguvad avalikel platsidel ja tänavatel, e) kes vaimse sunnil või enese tahtel kerjavad, g) kes keelduvad koolikohustusdest ja kõrvale põiklevad vastavast tööst. Seaduse teostamiseks on ellu kutsutatud mitmesugused organid, hoolekande- ja vaestelastekohtud, emade ja lastekaitse asutused jne.

Noorsoo tööaja seadus Suur-Britis. 1. jaanuaril 1939. a. jõustunud seadus korraldab alla 18-aastaste noorte tööaega tööajal, kus tööaeg ei ole juba piiratud, ja muudab seaduseandlust äride kohta, kus määrus näeb ette tööaja lühendamist noorte töötajate keskel, kes tegelevad arvepidamise alal. See seadus ei jõustu Põhja-Iirimaaal. Tööaeg ei tohi ületada 48 tundi nädalas. Seadus näeb ette söögi- ja puhkeaja ja ühe puhkepäeva nädallas. Öötöö on keelatud, kui töö kestab katkestamatult 11 tundi. Üle-

tunde on lubatud piiratud arvul ainult 16-aastastele ja vanematele.

Teine osa seaduses näeb ette ärides tegutsevate alla 16-a. noorte tööaja piiramise 44 tunnilise nädalas. Öötöö noortele keelatakse eeskirjaga, et tööandjad ei tohi neil lubada tööd teha kella 22—6-ni.

Jõuvankrijuhtide tööaeg Indias. Läänud aastal võeti vastu seadus, mis piirab jõuvankrijuhtide tööaega. Enne jõustumist seadust muudeti kahes osas. Esiteks katkestamatu tööaja kestus jõuvankrijuhtidel vähendati 5½ tunnilt 5 tunni ja teises osas lühendati tööpäeva pikkust 11 tunnilt 9 tunni. Seaduse järgi ei tohi ükski tööandja lubada jõuvankrijuhtidel töötada üle 54 tunni mädalas.

Provintsi omavalitsustel on õigus laiendada neid määrusi kas osaliselt või täieliselt teatud liiki jõuvankrijuhtide ja sundida tööandjaid kindlaks määrama tööaega ja tänavitama tunniplaanid.

Puhkuse ja vabaaja küsimused Norras. Sotsiaalministri algatusel peeti tänavu konverents, millest võttis osa ligi 60 ühingu esindajat. Konverentsil arutati suvepuhkuse ja vabaaja tarvidust ja leiti olevat vajaline alus rajada kesk-, puhkuse- ja vabaajakassadele.

Tööaja muudatus 1938. a. Suur-Britis. Ajakiri „Ministry of Labour Gazette“ toob teate normaaltööaja muutmise 164.500 töölise keskel, kelle kohta on peetud järjekindlat statistikat. Nendest töolistest 163.000 on tööaega lühendatud 2¼ tunni võrra nädalas, 1.500 töölisel aga pikendatud. Sõjaaeg toob siin normaaltööaja pikkuses suuri muudatusi.

Tööaeg Briti kauplustes. Alamkojale esitatud seaduseelnõu, mis taotleb kauplustes 48-tunnilist tööpäeva, lükati tagasi. Kõne all oli 1934. a. kaupluste seaduse muutmise, mille sihiks oli laiendada 16-aastaste ja vanemate noorukite tööaja korralduse määrusi. 48-tunnilise tööaja juures oli lubatud teha 12 ületundi nädalas ja 50 ületundi aastas.

3. märtsil 1939. a. alamkoja poolt esitatud seaduseelnõu tööaja lühendamise kohta söekaeanduses lükati tagasi.

Öötöö- ja ületunnitasa Portugalis. 31. detsembril 1938. a. korralduse põhjal määrati kindlaks alates 1. jaanuarist 1939. a. töövõtjatele mereväeaministri määrusega öötöö ja ületundide eest maksuline eritasu. Juuremaks võib maksimumis ulatuda poole päevase töötasu summani.

Tööaeg võoraste- ja söögimajades ning kohvikuis Ungaris. 15. nov. 1938. a. kehtima hakanud korralduse järgi ei tohi võoraste- ja söögimajades ning kohvikute teenijate tööaeg ületada 12 tundi päevas ja 72 tundi nädalas, nagu see juba varem on teostatud mõnede ametnike liikide, autojuhtide ja voorimeeste suhtes.

Meremeeste töökorraldus Iraanis. 14. jaanuaril 1939. a. korralduse põhjal peab sadamaamet välja andma meremeestele ja lootsidele nende võimete järgi kutsetunnistused, mis võimaldavad nende grupeerimist. Sadamaametid peavad hoolitsemise, et tegevuses oleks alati kindel arv lootse, kellele tasu maksetakse kindla tariifi järgi. Sama korraldus näeb ette ka määrusi kaptenite kohustuste kohta, kui need peatuvad sadamas.

Töökorraldus Jugoslaavias. Jugoslaavia sise- ja sotsiaalministeeriumid on hakanud korraldama tööaega, sadamateenistust, nädala- ja maksulist puhkust.

Jõuvankrijuhtide tööaja piiramine Austraalias. 2. jaanuaril 1939. a. jõustunud seadus korraldab jõuvankrijuhtide tööaega ja puhkust. Katkestamatu tööaeg ei tohi ületada 5½ tundi ja katkestatud 11 tundi. Seadus näeb ette 10 tundi puhkust päevas ja üks päev nädalas. Seaduse määruste mittemäitmine ei ole karistatav, kui tööaeg ületab maksimumi ettenägematu põhjusil.

Maksuline puhkus P.-Ameerika Ühendriigis. Statistika andmeil 12.842 käitises ja 642 kaevanduses ja kivimurrus võimaldatakse maksulist puhkust. Ametnikele on määrustes ette nähtud 2-nädalaline ja tööliste 1-nädalaline maksuline puhkus. Puhkust võimaldatakse enamuses suvekuudel ja seepärast on mitmed käitised suvel ajutiselt suletud.

Tööaeg liiklemisvahendite tööstuses. Tingitud uuest tariifilepingust on 1. märtsil 1939. a. riikidevaheline kaubanduskomitee välja töötanud määrusi, mis korraldavad tööaega liiklemisvahendite tööstuses ja avalikel autobussiliinidel.

Tööaeg pagaritööstustes Madalmaadel. Tööstusministri poolt töölisnõukogule esitatud 1919. a. pagaritööstuse tööaja seaduse muutmise kava keelab pühapäevatöö. Laupäeval ja pühapäeval võib tööga alustada juba kell 3 hommikul.

Tervishoid

Tööõnnetuste rohkus ehitustööl. Tänavu on Tallinnas 9 suurema ehituse juures, kus töötas 493 töölise, kuni 1. augustini saanud vigastada 128 töölise. Väga palju on õnnetusjuhtumeid olnud kolledžihoone, kasiino ja Aug. Kapsi elamu ehitamisel. Kolledžihoone ehitamisel oli keskmine töölise arv 56, õnnetusjuhtumeid 19. Töötati 36.577 töötundi. 10.000 töötundi kohta tuli õnnetusjuhtumeid 5,42. Ohvitseride kasiino ehitamisel oli töölise keskmine arv 103, õnnetusjuhtumeid 17. Töötunde 26.580. Iga 10.000 töötundi kohta tuli õnnetusjuhtumeid 6,54. A. Kapsi elamu ehitamisel oli töölise keskmiselt 28, õnnetusjuhtumeid 17. Töötunde 38.293. Iga 10.000 töötundi kohta tuli 4,74 õnnetusjuhtumit.

Naelte otsa astumisi registreeriti 14.—21. augustini Eestis tervelt 9. See näitab, kui tarviline see on, et eemaldataks kõik püsti-olevad naelad.

Vigastusi Tallinna ühise haigekassa liikmete keskel oli tänavu maikuu 35.155 liikme kohta 478 juhtumit. Abiraha vigastatuile makseti maikuu haigekassa kaudu 14.026 kr. 19 snt. 1000 töölise kohta tuli maikuu 10,6. Keskmiselt iga õnnetusjuhtumi ravimise välitus Tallinna ühishaigekassa arvetega järgi oli maikuu 12,8 näeva. Tuues õnnetusjuhtumite kohta andmeid mai- ja eelmiste kuude kohta, püstitab „Kaitse ennast“ nr. 8 kolm küsimust: a) kas ei kasuta osa töölise ebaõiglaselt sotsiaalkindlustuse summeid enese isiklikuks rikastamiseks üldsuse arvel? b) kas ei aita seesuguste sammete saamiseks kaasa sotsiaalkindlustuse alal tegutsevad arstid, võib-olla teadmatult, nimelt võimaldades mitte küllalt kontrollitult nende poole pöördu-

vaile töölisile õnnetusjuhtumi puhul vabu päevi? d) kas aitab sellane teguviis kaasa sotsiaalkindlustuse populariseerimiseks?

Need „Kaitse ennast“ kahtlustused on kergekäelised, kuna ei ole toodud nende põhjendamiseks mingeid andmeid. Tööõnnetuste sagedus ei tõenda veel kuritahtlust ei tööliste ega arstide poolt. Tegelikku elu kogemuste põhjal võime isegi ütelda, et õnnetusjuhtudelgi on vigastatute ja vigastuste üle küllaldaselt kõva kontroll ning arstid ei vabasta töölist tõelt põhjuset. Ka ei ole mingeid põhjusi tööliste kahtlustamiseks, nagu väitaksid nad vigastustega kasutada ebaõiglaselt sotsiaalkindlustuse sammeid enese isiklikuks rikastamiseks. Sellased süüdistused on juba igivanad, kuid ikka on tehtud vaid üksikjuhtumistest üldisi järeldusi ilma et need üksikjuhtumid oleksid annud säärase olemuse tegemiseks küllaldaselt alust.

Kui Tallinna ühise haigekassa liikmete keskel on rõhkesti õnnetusjuhtumeid, siis põhjustavad neid asjaolud, mis selle küsimuse selgitamisel on meil ja muial leidnud tunnustamist. Need asjaolud, mis põhjustavad õnnetusjuhtumite rikkust, oleksid: 1) tehniliste kaitsevahendite puudulikkus, 2) tööõnnetuste vältimise eeskirjade täitmata jäätmine, 3) puudulikud tööruumid ja sisseseaded, 4) puudulik töökorraldus, juhtimine ja järelevalve, 5) pikk tööpäev ühes väsimusega, 6) töö kiire tempo, mis on tingitud palgamaksmise viisist (tükitöö, Redaux-süsteem jne.). 7) madal töötasu, mille tulemuseks on erksuse ja tähelepanu vähenemine. 8) kindlusetu olek, mis häirib töö juures tarvilist rahu ja enesekindlust.

Prof. Sigmund Freud, hingeanalüüsi looja, suri läinud kuus Londonis 83 aasta vanaduses. Sigmund Freud õppis Pariisis kuulsal neuroloogi prof. Charcot' juures, töötas Viinis ja Austria iseseisvuse kadudes siirdus naugulasena Londoni. Freud uuris hüsteeriat. Psühhoteeraania arengus on Freudil suur tähtsus. Närvlikkust hakati ravima hüpnoosiga. Ühes oma teaduslikus töös, „Sugutungi teoorias“, näitab S. Freud närvlikkuse peapõhjusena seksuaalsust. Et ravida närvlikkust, selleks tuleb enne avastada haiguse põhjus.

Prof. H. Prinzhofm vaatleb Freudi õpetust neljast seisukohast: 1) katartilisest seisukohast, kus antakse neurooside ravimise viiside kohta uusi näpunäiteid, 2) seksuaalteoreetilise seisukohast, 3) seksuaalpsühhopatoloogilisest ja 4) metapsühholoogilisest seisukohast.

Freud tõmbas kindlad piirid teadlikkuse ja alateadvuse vahele. Freudi järgi peituvad inimeses mitmesugused kihud ja loomusunnilised tendentsid, mil on amoraalne ja antisotsiaalne iseloom. Nende avaldumist takistab meie sisetensor. Pahad instinktid jäävad alateadvusse. Neuroosi tekkimist näeb Freud meie ülem-mina ja alam-mina tasakaalu kaotamises. Freudi järgi hirm, loomusund, afektid jne. asuvad meie alateadvuses. Usus näeb Freud seda, et inimene otsib kartuses ja hirmus enesele abi tugevamalt — jumalalt. Freudi õpetuse järgi sünnib meis tungide ümbermuutmine, sublimeerimine, sel-

leks toimuvad: enesesüüdistamise tung ja teist võita tahtmise, agressiivsuse tung. Freudi järgi pole häid ja halbu inimesi, vaid ühes ja samas inimeses on hea ja halb. Freud oli rahvuselt juut ja pidi oma elu lõpuaastail elama pagulasena, olgugi et ta oli maailma-kuulsusega arstiteadlane-teadusmees. Juutide vihkamise põhjuseks peab Freud sisetungi, mis otsib peksupoissi enese rahuldamiseks. Freud on pessimist, kes leiab, et elu, nagu ta meile osaks on saanud, on liig raske ja viib meid vastu rohketele valudele, pettumustele ja lahendamatu teele ülesannetele. Freudi suhtumist kultuurile iseloomustab ta väide, et prügihunnik on küll mittekultuuri tunnusemärk, aga seda peetakse ilusaks ainult siis, kui see asetseb Shakespeare'i sünnimaja juures ja seda on maalitud kuulsa kunstnik M. Liebermann.

Freudi õpetuse väärtus seisab peamiselt selles, et ta andis inimkonnale inimhinge mõistmiseks uue meetodi.

Prof. Kronfeldi korrvõttes näeb S. Freud: 1) teaduses nartsistlikku aserahuldust kui üht onaanit ekvivalenti, 2) kunstis fiktiivset tõrjet ähvardavate kannatuste vastu, ka kunsti kannab tung, mis on lähedane seksuaalumele; 3) religioonis hirmu kõrgema vastu ja massihullustust, mis oma illusoorse iseloomuga on lähedane raskemakuulijale neuroosile, 4) voores fiktiivset autosadismi.

Freud leiab, et meie tungid võivad paremaks saada ja isegi täiesti muutuda.

Meister vastutavaks tööõnnetusjuhtumite eest. „Kaitse ennast“ nr. 9 kirjutab ratsionaliseerimisest ja tööõnnetuste vältimisest, leides, et ratsionaliseeritud käitises, ka uute produktiooni meetodite rakendamisel, langeb käitise juhatusele — kaasa arvatud ka meistrid — eriline vastutus ohutute töötamistingimuste loomise. Selle juures on täiesti loomulik, et vastutavad käitise juhid tööõnnetuste vältimiseks vajalike nähtuste juures sama mõhialikkusega peatuksid kui produktiooni küsimuste juures. Kogemused on näidanud, ütleb „Kaitse ennast“, et tööõnnetuste vältimine areneb käitises edukalt ainult siis, kui meister tehakse vastutavaks õnnetusjuhtumite küsimuses. Meistril peab olema teadmine, et käitise juhatus tema tegevust jälgib ja hindab mitte ainult produktiooni ja kvaliteedi, vaid ka tööõnnetuste seisukohast.

Langevad tööriistad ja esemed on ohtlikud. „Kaitse ennast“ nr. 9 kirjutab: „Õige suure protsendi vigastusi töölistele põhjustavad langevad esemed. Vigastusi tekitavad tööriistad või materjalid, mida hoolimatult alla visatakse, kuid ka need tööriistad, mida töölistel pillavad.

1. Aseta tööriistad ja materjalid nõnda, et need ei saaks libiseda, veereda või muul viisil alla kukkuda.

2. Enne esemete allaviskamist tee kindlaks, et kedagi allolijat ei taba hädakoht.

3. Lao materjalid riita hoolikalt ja nõnda, et need ei saaks kukkuda.

4. Hoidu eemale edasilükatavaist koormaidest.

5. Ära laadi liialt palju veoautodele ja muudele sõidukitele.

6. Ära kanna rohkem kui suudad.

7. Kui võtad materjale virmast, iialgi ära toimi nõnda, et sul tuleb töötada osaliselt rippuvate esemete all.

Minu „Kaitse ennast“ programm: Enese ja teiste julgeoleku huvides tahan töötada ohutult igas ametis, milleks olen palgatud; tahan aidata teisi ohutult töötamises; tahan võtta osa minu tööandja kaitse „kaitse ennast“ tööst; tahan õpetada oma perekonnale ohutuid töö- ja eluviise; tahan arutada tööõnnetuste vältimise küsimusi oma sõprade ja naabritega.

Vahendeid tööõnnetuste vastu. „Kaitse ennast“ soovitab lendlehes: Sina veedad üks kolmandik päevast töötades, üks kolmandik puhates, üks kolmandik magades. Hoolitse, et su töötunnid oleksid niisama terved kui puhkuse- ja unetunnid. Seepärast hoia oma tööpaik puhas ja korras. Kasuta käiaimisel ja raiumisel kaitseprille. Ära tarvita „habestunud“ või lõhestunud peadega tööriistu. Ära õlita või puhasta käigusolevaid masinaid. Aja käsikärsid ja koormaid ettevaatlikult. Ära rutta kallakul ja konarlisel pinnal. Korista oma teelt seal vedelevad esemed.

Mitmesugust

Gaasikaitse loengud on Narva kaitiste töölistele ja ametnikele sunduslikud. Töötatakse gruppide viisi.

Uusi kortereid N. Vene linnades ehitati 1923.—1928. a. 6,7 miljoni ruutmeetri pindalaga, esimesel viisaastakul 23,5 miljonit ja teisel viisaastakul 26,8 milj. ruutmeetri. Pealeselle on ehitatud eraisikute algatusel ja oma ressurssidega 1923.—1928. a. 10,1 milj. ja esimesel viisaastakul 4 milj. rm., kuna II viisaastaku kohta puuduvad andmed. Kolmanda viisaastaku — 1938.—1942. a. — kavas on uute korterite ehitamine 35 milj. ruutmeetri ulatuses, pealeselle eraviisiline ehitamine 10 milj. ruutmeetri ulatuses. Korterite pindala linnades tõusis 1928. a. olnud 162,5 miljonilt ruutmeetrilt umbes 210 miljonini 1937. aastal.

Leningradi elanike arv on tõusnud 1,9 miljonilt 3,2 miljonini.

Moskva elanike arv oli enne revolutsiooni 1,7 miljonit, nüüd 4,1 miljonit.

Nõukogude ajal on Moskvas peale muu ehitatud kümnekond hoonet teaduste akadeemiale, 63 hoonet kõrgematele õppeasutustele, 27 hoonet teaduslikele asutustele, mitmesugused asutused ja rahvakomissariaadid on püstitanud kokku 438 hoonet. Sööklatele, kohvikutele ja restoranidele on ehitatud 118 hoonet, 13 vabrik-kööki, 172 suurkaubamaja, 8 kaetud turgu jne. Koole ehitati 350, milledele tänavu ehitati juure 30. Enne revolutsiooni õppis Moskva koolides 116 tuhat last, nüüd viis korda rohkem. Tsaari ajal oli Moskvas 83 haiglat 8842 haigevooriga. 1938. aastal oli Moskva haiglais, kliinikuis ja instituutides 19.600 voodit. Varem oli Moskvas vaid 658 sünnitamisvoodit, möödunud aasta algul aga 3780. 1938. a. oli Moskvas 435 ambulantsi, 998 lasteaeda ja 272 lastesõime.

Enamus vanu Moskva teatreid on ümber ehitatud, rida uusi teatreid on praegu ehitamisel. Uusi klubisid on ehitatud 93.

Tööpuudus kasvab ka neutraalsetes riikides, kus tööstust halvab toorainete ja väljaveovõimaluste puudus, mida põhjustab blokaad. Belgias näiteks kasvab tööpuudus esimesel sõjanädalal 12 ja teisel 20 protsenti, iga nädalaga suurenedes. Tööpuuduse süvendamiseks aitab kaasa ka mobilisatsioon, kutsudes tegevusest nii tööstureid kui ka oskustöölisi. Eriti näitab tööpuudus tõusu ka ehitus- ja laevaehitusettevõtteis. Prantsusmaalt pöördus sõja algul tagasi Belgiasse 20.000 töölist, kes töötasid Prantsuse tööstuses.

Toitluse lihtsustamiseks Hollandis on asutatud komisjon, kes töötab välja vastava söögisedeli söögimaja ja kodu tarvis.

Varssavi on purustatud. Poola pealinn, kus oli ümarguselt 1 miljon elanikku, on sõjas purustatud. Terveksjäänud maju on vähe. Pommitamise ajal oli mõni päev üle 100 tulikahju. Enne linna äraandmist tuli rahval kannatada toidu- ja veepuudust. Linnas möllasid taudid. Surma sai tsiviilelanikest hulk tuhandeid. Varssavis võideldi viimse võimaluseni peamiselt seepärast, et päästa oma rahva au, mis langes selle läbi, et kõrgemad riigivõimukandjad ja sõjaväe juhid põgenesid üle piiri, jättes sõjaväe ja rahva saatuse hooleks.

Suurt rikkust sõjast ootavad ja saavad Põhja-Ameerika Ühendriigid. Tema nisu ja puuvilla hind, mis varem oli madal, on nüüd äkitselt kõrgeks tõusnud. Samuti on tõusnud teiste väljaveokaupade hinnad.

Seebikaardiga Saksamaal saab nüüd ainult üht sorti seepi. Tualettseepide tagavaradest antakse vaid lastele ja haigetele erikaartidega.

Tšekisüsteem Šveitsis hakkab kehtima alles 1. novembril. Tšekiga hakatakse müüma suhkrut, riisi, kaera, nisu, jahu, kukuruusi, tangu, rasva ja võid. Viinamarjade, puu- ja aiavilja, mille poolest Šveits on rikas, müük jääb vabaks, samuti veinimüük.

Üürimaksu moratorium Prantsusmaal pandi kehtima mobiliseeritud perekondade suhtes. Sõdurite perekondade ja omaste väljatõstmise korterist üüri tasumata jätmise pärast on keeldud.

Koera ülalpidamine on kallim lapse ülalpidamisest. Inglismaa suurtest linnadest evakueeritakse lapsed, aga ka koduloomad. Evakueeritud lapse ülalpidamine maksab nädalas 8 šillingit 6 penni. Kui sõdur peatub eramajas, siis tuleb tal selle eest maksa iga öö eest 6 penni. Suurlinnadest provintsi evakueeritud koera ülalpidamiseks maksetakse loomakaitse seltsi kaudu 10 šillingit nädalas, seega enam kui lapse ja sõduri ülalpidamise eest.

Saksa tööbörsid Poolas on avatud varsti pärast okupatsiooni. Börsides registreeritakse töötuid ja neid, kes on juba Saksamaal töötanud. Poola töölisi ja sõjavange rakendatakse Saksamaal tööle põllumajanduses, kaevandustes ja tööstuskäitistes.

Poola kuld, kelle valitsuse liikmed põgenesid välismaale, on ka paigutatud vä-

lismaa pankadesse, peamiselt Prantsusmaale. Poola riigipanga kuld, 4 milj. naelsterlingit, on kõik viidud välismaale. Erapangad on kulda välismaale toimetanud 24 milj. naelsterlingi väärtuses.

Töökohustus Leedus hõlmab kõigepealt neid isikuid, kel ei ole organiseeritud tööd, aga ka töötuid. Töökohustusest on vabastatud need, kes on kutsutud väeteenistusse, vaimulikud, õpilased õppeajal, riigi- ja kogukonna- ja erakäitiste ametnikud sel ajal, kui neil on töö. Töökohustusega rakendatakse kodanikke riigikaitse tööle, teede, sildade jne. ehitamisele, aga ka neisse käitisesse, kus see normaalseks töökäiguks on tarviline.

Voikontroll on Inglismaal sisse seatud selleks, et varustada elanikke võrdselt.

Spekulante on vangistatud Leningradis, nagu kirjutab „Leningr. Pravda“. Neid süüdistatakse suuremate tagavarade kogumises kui see normaalselt on tarviline. Läbiotsimistel on ära võetud soola-, suhkru-, tangu-, või- jne. tagavarasid, aga ka riietust. Tagavarade kogujaid on areteeritud, samuti ärimehi, kes hindasid spekulatiivselt on tõstnud.

Tööstuskäitised Poolas on sõja läbi võrdlemisi vähe kannatanud. Osas on tööd juba uuesti alustatud, kuna üht osa veel remonteeritakse, et siis ka neid töötama panna.

Plahvatusi Saksamaa vabrikuis ja kaevandustes oli möödunud kuus rohkesti.

Naistöölise osatähtsus N. Vene tööstuses kasvab, nagu kirjutab „Pravda“. Naised õpivad nüüd töökust ka neil aladel, kus seni töötasid vaid mehed. Vene raudteedel töötab juba palju naismasiniste, raudteelaste kursustel õpib praegu 23.000 naist. Lähemas tulevikus tahetakse veel raudteeteenistusse rakendada kuni 100.000 naist. Naistöõjõudu kasutatakse järjest enam ka metallurgias, ka valamistööl.

Ka kaevandustöödele valmistuvad naised. Nii õpib Donbas'is 60 naist kaevuritööd. „Pravda“ ütleb, et naistöölise osatähtsus majanduselus on Stalini viisaastakul, millest praegu on käsil kolmas aasta, kasvanud kolmekordseks. Naistöölise arv ulatub 9 miljonini. On tarviline asutada ja arendada lasteaedu, lastesõimi ja söögimaju, et naine vabastada kodusest tööst.

Naised asendavad mehi Saksamaal vabrikuis, kus mehed on kutsutud sõjateenistusse. Saksa lehed ütlevad, et praegu on vabrikus töö tähtsam kui õppimine koolis. Ajalehed nõuavad ka, et naised valmistataks ette vastusrikastele ülesannetele. Koduteenijad minu vabrikutööle, kus nende töö olevat tähtsam ja tarvilikum kui koduses majapidamises.

Toiduainetekauplusi ja söögimaju asutatakse Saksamaal vabrikute juure, et töölised võiksid saada sooja toitu. Vabriku söögimajas ei nõuta varustuskaarti.

Numbrid kirja aadressideks. Igal saksa sõduril on oma number, mille järgi ta saab posti. Kirjad kannavad nüüd näiteks järgmist aadressi: sõdur Hans Reiter, väljapost nr. 73839. Oma numbri peab sõdur teatama omakseile ja neile, kelleltd ta kirja ootab.

Tankid on praeguses sõjas üheks tähtsaimaks relvaks. Tankid võeti esmakordselt tarvitusele maailmasõjas 6. sept. 1916. a. inglaste poolt. Tol ajal üks vangilangenud Saksa ohvitser jutustas, et kui ta esimest korda tanki näinud, siis ta mõelnud, et see on mingi rehepekumasin. Kuid järgmisel silmapilgul niideti tema väeosast paljud tankist tulevate kuulidega maha. Tank on vaid 23 aastat vana.

Motoriseeritud diviisid on 16.500 sõdurit, 525 ohvitseri, 200 veeriista, 1600 autot, 900 mototsiklit ja 200 hobust. Hobuseid kasutatakse neis olukordades, kus masinad ei kõlba. Hobuseid veetakse harilikult veoautodel, nagu sõdureidki, kuna edasiliikumine on kiirem kui inimene ja hobune seda ilma autota suudaksid.

Prantsuse jalaväe diviisid on 16.000 sõdurit, 500 ohvitseri. Nende teenistuses on 5000 hobust, osa ratsutamise ja osa veo tarvis. Veeriistu (vankreid), kaarikuid, kahureid, laske-moonavankreid jne. on diviisid 1300. Autosid 500 ja mototsikleid 250.

Rootsi tööliste seisukohad rahva varustamises. Rootsi kutseühingute keskliidu sekretariaadi koosolekul otsustati nõuda, et valitus astuks viivitamata samme, et hädavajalisi elutarbeid jaotataks õiglaselt. Sõda on Rootsi majanduselus avaldanud sügavat mõju. Tuhanded töölised on jäänud tööta rahvusvahelise kaubanduse raskuste tõttu.

Rootsi ühiskonna kõik kihid pole öieti mõistnud praegust olukorda. Tugevama osutjõuga ühiskondlikud grupid jätkavad kõikidest hoiatustest ja manitsustest hoolimata paaniliselt mitmesuguste tarbeainete kokkustmist. Selle tõttu ei saa väiksema sissetulekuga isikud sageli kauplustest osta kõige hädavajalisemaid tarbeaineid.

Sajad tuhanded väesamad perekonnad, kes normaalsel aegadel kannatavad puudust, on nüüd tunnistajaiks, kuidas rikkad igasuguseid kaupu kokku ahnitsevad.

Eesnimetatud põhjustel nõuab sekretariaat tarbeainete müügi õiglast ja otstarbekohast korraldust hindade ülemäärade kindlaksmääramise ja teatud ainete jaotuse teel. Parem on tšekisüsteem sisse seada siis, kui veel midagi on müüa, aga mitte siis, kui kõik laod on tühjaks osted ja tagavarad lõpul. Tarbeainete jaotusega on kõigil ühesugune võimalus aineid osta ja saada. See tunne, et üks kiht pole teisest eelistatumas olukorras, aitab võita sõjaaegseid raskusi.

Samuti tuleb tervitada valitsuse iga samm, mis on sihitud spekulantide ja kiirelt rikkastujate vastu.

SISU: 1) Ravi korraldamisest haigekassades — P. Margna. 2) Haigekassad raskel ajal — L. Johanson. 3) Kindlustusametite tegevus ja seadus — V. Luksepp. 4) Apteegid ja haigekassad — Positivist. 5) Haigekassa teenija õiguslik vahekorid haigekassaga — K. Lukk. 6) Tööõiguse arengust Ameerika Ühendriikides — I. Rebane. 7) Tallinna Ühise Haigekassa ravihoone saamisluhu. 8) Põlevkiivitõöstuse tööliste elutase. 9) Haigekassade elust. 10) Sotsiaalkindlustus. 11) Töökaitse. 12) Tervishoid. 13) Mitmesugust.

Vastutav toimetaja *Karl Lukk*. Tegevtoimetaja *L. Johanson*. Väljaandja *Eesti Haigekassade Liit*.

Ilumise aeg 9. oktoobril 1939. a.